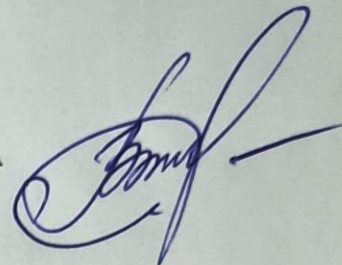

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

ЧОБИТОК ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

УДК 658.338.014.011 (043.3)

**ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ХОЛІСТИЧНИМ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській інженерно-педагогічній академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант -

доктор економічних наук, професор
Прохорова Вікторія Володимирівна,
Українська інженерно-педагогічна академія,
завідувач кафедри економіки та менеджменту.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Ареф'єва Олена Володимирівна,
Національний авіаційний університет,
завідувач кафедри економіки повітряного
транспорту;

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник народної освіти України
Кузьмін Олег Євгенович,
Національний університет «Львівська
політехніка», директор інституту економіки і
менеджменту;

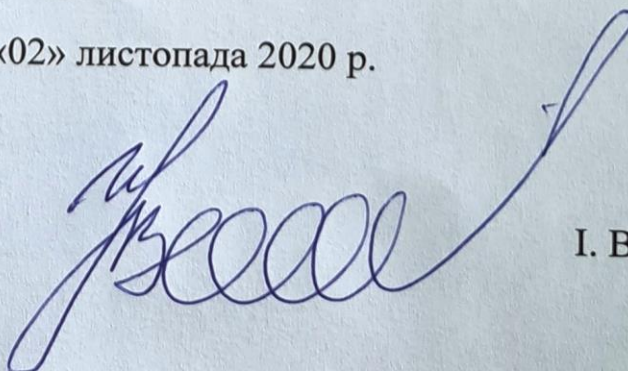
доктор економічних наук, професор
Штангрет Андрій Михайлович,
Українська академія друкарства, завідувач
кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування.

Захист відбудеться «03» грудня 2020 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 в Українському державному університеті залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 3.507.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Українського державного університету залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 2.209 та на сайті Українського державного університету залізничного транспорту: <http://kart.edu.ua>.

Автореферат розісланий «02» листопада 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Складні процеси зміни економіки в перехідні періоди, що характеризуються суттєвим впливом ендogenous та екзогенного середовища на стійкий розвиток промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування та підвищенням рівня внутрішньої і зовнішньої конкуренції, вимагають продукування і впровадження інноваційно-креативних методів управління, які формуються залежно від рівня використання інтелектуально-потенційно-людських ресурсів для застосування ефективних бізнес-моделей на конкурентних ринках.

Інтелектуалізація управління розвитком підприємств висуває нові вимоги до ідеалізації управління як багатоітераційного процесу з акцентом на домінуючій ролі ідеї холізму як системоутворюючого наряду формування гнучкої інноваційної платформи з урахуванням вимог цифрової економіки з метою дотримання балансу змін якісних і кількісних параметрів діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування. Формування стратегічно-орієнтованих управлінських рішень, які відповідно до еволюційно-трансформаційних змін економічного середовища корелюють з тенденціями векторно-направлених трендів глобальних світових і національних викликів, об'єктивно підтверджують необхідність створення єдиної системи реалізації нововведень завдяки впровадженню стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств.

Окремими аспектами дослідження проблеми інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств займалися такі вітчизняні та зарубіжні учені-економісти, як: О. Амоша, Р. Акофф, І. Ансофф, І. Бланк, Н. Валінкевич, М. Вебер, Л. Гораль, Н. Гавкалова, В. Геєць, В. Дикань, П. Друкер, Л. Калініченко, Л. Канторович, М. Кизим, В. Ковальов, А. Колот, О. Криворучко, О. Кузьмін, Т. Лепейко, О. Манойленко, М. Мескон, Г. Михальченко, В. Немцінов, П. Перерва, Т. Пітерс, М. Портер, В. Пономаренко, В. Прохорова, А. Томпсон, В. Третьак, Л. Українська, В. Шинкаренко, Н. Шматько, А. Штангрет, А. Файоль, В. Хаустова, А. Яковлев та ін.

Проблемами розвитку і реформування діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування України займалися учені-економісти, зокрема, О. Ареф'єва, О. Дейнека, В. Дикань, О. Дикань, О. Євсєєва, І. Зайцева, О. Зоріна, Н. Каличева, О. Кірдіна, М. Корінь, Л. Марценюк, В. Овчиннікова, Л. Позднякова, В. Прохорова, І. Токмакова, А. Толстова, Н. Чебанова, І. Чорнобровка та ін.

Проте, незважаючи на вагомий внесок багатьох науковців у дослідження проблеми інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, розроблення методологічних і концептуальних наукових підходів, визначення гносеологічних аспектів потребують подальшого більш глибокого дослідження відповідних методологічних положень.

Питання формування інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств залишається недостатньо дослідженим як у зарубіжній, так і

вітчизняній літературі. Потребують системного фундаментального вивчення теоретичні основи і методичний інструментарій; розроблення методичних підходів до діагностики рівня розвитку підприємств із використанням сучасних методів; моделювання управлінських рішень на основі аналітико-діагностичних методів, комплексних підходів до розробки моделей, механізмів і спеціального методичного інструментарію формування інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств.

Необхідність подальшого удосконалення існуючих і розроблення нових методологічних положень й прикладних аспектів інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств зумовила актуальність теми дисертації, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження, проведені автором, пов'язані з науковими темами, що виконуються у рамках науково-дослідних робіт Української інженерно-педагогічної академії: «Фундаментальні основи визначення та формування конкурентоспроможного потенціалу підприємства в сучасних умовах» (номер державної реєстрації 0113U002198); «Управління розвитком підприємств в умовах сучасної економіки» (номер державної реєстрації 0113U007933); «Управління стійким розвитком суб'єктів господарювання в умовах соціально орієнтованої економіки» (номер державної реєстрації 0116U001487); «Управління розвитком суб'єктів господарювання на засадах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0119U000326); у рамках науково-дослідної роботи Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України за темою: «Адаптаційний потенціал забезпечення стійкого функціонування реального сектору економіки України в умовах глобальної нестабільності» (номер державної реєстрації 0119U102876).

Дисертацію виконано відповідно до основних положень Стратегічного плану розвитку залізничного транспорту України на період до 2020 року (затверджено наказом Міністерства інфраструктури України від 21 грудня 2015 р. № 547), Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року (затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробленні та науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних положень, практичних рекомендацій щодо забезпечення інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств у сучасних турбулентних умовах функціонування під впливом ендогенних та екзогенних факторів.

Для досягнення поставленої мети в дисертації вирішено такі завдання:

- проведено критичний аналіз процесів інтелектуалізації управління та ідеї холізму в розвитку підприємств, встановлено їх сутність і значення;
- удосконалено категоріальний силогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств;
- обґрунтовано поетапну історико-еволюційну трансформацію розвитку систем управління;

- запропоновано методологічні підходи до наукового пізнання як основи інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств;
- проаналізовано методи і моделі оцінки рівня розвитку промислових підприємств;
- удосконалено науково-методичні аспекти оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування;
- запропоновано науково-практичні аспекти локалізації і нейтралізації ризиків в процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування;
- сформовано стратегічно-цільові комплекси інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств;
- запропоновано детермінантно-мотиваційну основу формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування;
- сформовано інтегрований механізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування;
- розроблено концептуалізацію інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування.

Об'єктом дослідження є процес інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних, методологічних, наукових і прикладних положень інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств.

Методи дослідження. Науково-теоретичну і методологічну основу досліджень становили такі методи: *абстрактно-логічний* – для обґрунтування гносеологічних аспектів інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств; *методи теоретичного узагальнення, системного й історико-економічного аналізу* – для систематизації теоретичних положень щодо сутності, цілей, функцій і принципів інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств; *аналізу і синтезу* – для вивчення об'єкта дослідження і виявлення його складових елементів; *таксономії* – для розрахунку інтегральних показників розвитку підприємств; *фінансово-економічного і статистичного аналізу* – для визначення й узагальнення тенденцій змін рівня інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств; *кореляційно-регресійного аналізу* – для визначення впливу показників діяльності підприємств; *кластеризації* (у рамках теорії розпізнавання образів) – для ідентифікації підприємств за рівнем їх розвитку; *екстраполяції* – для визначення прогнозних показників; *графічний* – для візуалізації висновків проведених досліджень.

Вихідну *інформаційну базу* дослідження становили законодавчі та нормативні акти України, вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, офіційні статистичні матеріали, дані бухгалтерської звітності підприємств України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних і методологічних основ інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, розробленні науково-практичних рекомендацій прикладного спрямування, а саме:

уперше:

- сформовано об'єктивні закономірності еволюційної трансформації системи управління як конвергентного підґрунтя холістичного розвитку підприємств на основі архетипики як сукупності наукових поглядів і тенденцій у рамках історично-об'єктивних періодів розвитку суспільства, що формують ціннісно-смыслову основу, яка концептуально доповнює і перманентно удосконалює функціональні особливості й міжрівневі зв'язки систем управління завдяки накопиченню знань на різних науково-філософських рівнях, створює парадигму змін базових архетипів і трансформацію типологічної стійкості й високого ступеня узагальнення, поєднання різних за етимологією і масштабом трактувань наукових поглядів, уможливорює пошук методів мистецтва управління, нестандартних, креативних рішень для отримання позитивного синергетичного ефекту й активізації холістичних основ розвитку підприємств;

- розроблено концептуалізацію інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, яка базується на інтеграції фундаментальних принципових концепцій (інтелектуального капіталу, управління знаннями, ефективної організації), доводячи доцільність сенсу керуючого впливу на процеси самоорганізації системи й інтеграції інтелектуально-креативних ресурсів, інструментів управління, що дозволяє визначити інтелектуально-орієнтовані вектори розвитку на основі холістичного (цілісного) підходу, тобто модифікувати соціально-орієнтоване управління одночасно процесами і ресурсами, направлене на ефективну мотиваційну політику підприємств з достатнім рівнем результативності;

- запропоновано методологічні аспекти інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств на засадах процесів сцієнтизму й антисцієнтизму, що базуються на об'єктивному визначенні науки як суперечливого напрямку позитивного або негативного впливу на соціально-економічне середовище в аспекті використання креативних методів та методологічних парадигм в інноваційних дослідженнях, вивченні світоглядних стандартів і ідеалів та є основою формування відповідних управлінських систем і механізмів, удосконалення інтелектуально-інноваційних компетенцій персоналу, орієнтованих на підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств;

- сформовано інтегрований механізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, який побудовано на консолідації функціональних особливостей процесів інтелектуалізації управління і холістичного розвитку, реалізація яких відбувається на основі мультиагентного підходу в реальному часі у безперервному потоці подій, дозволяючи системі управління превентивно реагувати на зміни існуючого стану відповідно до

викликів інноваційної економіки (продукування інноваційно-креативних рішень) і ресурсів, у рамках якого підприємство декомпозує як соціально-економічна система до рівня мережі окремих автономних структур і є платформою для моделювання, імітації задач дослідження ринкових взаємодій між суб'єктами, координації різних моделей і програмних результатів їх діяльності;

удосконалено:

- категоріальний силогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на системоутворюючій теоретичній індукційно-детермінованій основі використання теоретичного апарату дослідження через уточнення сутності понять «інтелектуалізація», «управління підприємствами», «розвиток підприємства», враховуючи турбулентні впливи інтелектуально-креативного середовища на наукову думку, що дозволило уточнити логічну сутність поняття «інтелектуалізація управління холістичним розвитком підприємств» з урахуванням інтелектуально-знансєвих активів підприємств, інформаційно-комунікаційних технологій для продукування нових підходів в управлінні з метою досягнення цілей розвитку і максимізації результатів діяльності підприємства, забезпечення ефективного функціонування за допомогою взаємозв'язку поетапних ад'єктивних рішень у непередбачуваних ситуаціях;

- модель прийняття ефективного управлінського рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, яка, на відміну від існуючих, базується на консолідованій реалізації сукупності стратегічно-орієнтованих напрямів управління з урахуванням прямого й опосередкованого впливу мікро- та макросередовища, що є підґрунтям для формування єдиної системи реалізації нововведень за допомогою використання групового інтелекту, знань, що були накопичені для модифікування конфігурації стратегічно-орієнтованих альтернатив холістичного розвитку;

- синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств залізничного транспортного машинобудування, який, на відміну від існуючих, базується на потенційно-альтернативних можливостях акумулювання інтелектуально-інноваційної активності людських ресурсів (персоналу) на основі використання механізмів когнітивного дисонансу соціально-психологічної взаємодії в процесах інтелектуальної діяльності, реалізація яких забезпечує перманентне дослідження проблем холістичного розвитку, генеруючи нові інтелектуально-потенційні ресурси, що радикально змінюють векторну направленість функціонування підприємства;

- методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, які, на відміну від існуючих, базуються на систематизації комплексних методів і моделей з урахуванням їх адекватності, точності, універсальності й економічності, що дозволяє достовірно оцінити рівень розвитку підприємств та є підґрунтям для забезпечення ефективності

високоорганізованого інтелектуального управління холістичним розвитком підприємств;

набуло подальшого розвитку:

- парадигма мистецтва інтелектуалізації управління підприємством, яка, на відміну від існуючих, базується на фундаментальних положеннях науки про управління, враховуючи багатоаспектність і різнохарактерну взаємопов'язаність складних системоутворюючих елементів, виявляючи об'єктивні закони їх формування і розвитку в результаті інтенсивного продукування креативних знань (інтелектуалізація є провідною парадигмою управління), яка визначає поліструктурну направленість нової економіки та формує детермінований причинно-наслідковий погляд, що дає можливість керівникам безпосередньо переходити від теоретичних знань до практичних дій для продукування і прийняття креативних рішень;

- науково-практичний підхід до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, який, на відміну від існуючих, полягає у формуванні системи комплексного оцінювання з використанням сукупності складових та їх показників, інтегральної оцінки рівня розвитку для продукування ефективних управлінських рішень, стратегічних цілей щодо удосконалення процесу інтелектуалізації управління холістичним розвитком як основи бізнес-моделювання цілісних властивостей розвитку підприємств з метою використання інтелектуально-потенційно-людських ресурсів, виявлення, оцінювання та нейтралізація ризиків різної етимології, формування стратегічно-орієнтованої моделі;

- науково-практичний підхід до локалізації і нейтралізації ризиків у процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, який, на відміну від існуючих, базується на положеннях сучасної ризикології і верифікації комплементарних критеріїв локалізації та нейтралізації ризиків різної етимології, що постійно трансформуються і підвищуються через зміни ознак ризику відповідно до формату розвитку соціально-економічних систем, що дозволяє розробити ефективну модель управління завдяки формуванню інтелектуально-інноваційних рішень та з меншими втратами подолати релевантний ризиковий спектр у процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком;

- мотиваційний механізм формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на отриманні альтернативних синергетичних ефектів (комплексність, диференційність, гнучкість, оперативність) у процесі синтезу видів професійно-суспільного інтелекту, враховуючи потреби, можливості, знання, уміння, практичний досвід з метою ефективного використання людських ресурсів, що забезпечує планомірний управлінський вплив за допомогою організаційних, економічних і соціальних заходів як керуючих імпульсів формування бізнес-моделей на конкурентних ринках та є основою відтворювального процесу усіх рівнів управління, що забезпечують холістичний розвиток підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні методико-прикладної бази забезпечення інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. Результати дисертації отримали практичне застосування. Зокрема пропозиції щодо формування моделі прийняття ефективного управлінського рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств, яка була врахована в діяльності Виконавчого комітету Харківської міської ради (довідка № 08-21/1630/2-20 від 02.07.2020 р.); інтегрований механізм, який спрямований на розвиток процесу інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств за допомогою мультиагентних технологій впроваджено в діяльність АТ «ПЛАСКЕ» (довідка № 0120721/1902-1 від 21.07.2020 р.); синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств впроваджено в діяльність Філії «Українська залізнична швидкісна компанія» АТ «Укрзалізниця» (довідка № 01-35/12 від 22.04.2020 р.); концепцію інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств використано в дослідженнях Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України (довідка № 01/63/1 від 22.07.2020 р.); методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств впроваджено в роботу АТ «Івано-Франківський локомотиворемонтний завод» (довідка № 158/С1-25 від 27.02.2020 р.); методологію наукового пізнання як основи інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств впроваджено в роботу Державного підприємства «Східний експертно-технічний центр Держпраці» (довідка № 1-06/293-01 від 11.11.2019 р.); науково-практичний підхід до локалізації та нейтралізації ризиків у процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств впроваджено в діяльність виробничого підрозділу «Лозівське локомотивне депо» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця» (довідка № 258/к від 15.04.2020 р.); мотиваційний механізм формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку підприємств впроваджено в діяльності Філії «Центральна станція зв'язку» АТ «Укрзалізниця» (довідка № 317/03 від 21.05.2020 р.); науково-практичний підхід до оцінки рівня розвитку промислових підприємств впроваджено в діяльність ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «Електропромремонт»» (довідка № 33/2-16 від 25.03.2020 р.); парадигма мистецтва інтелектуалізації управління підприємством використана в діяльності ТОВ «ХАРКІВТРАНСМАШПРОЕКТ» (довідка № 025/С-1 від 20.01.2020 р.).

Запропоновані автором наукові положення та практичні рекомендації використовуються в Українській інженерно-педагогічній академії при підготовці фахівців другого рівня вищої освіти (магістр) із напрямку 051 «Економіка» та 015.24 «Професійна освіта. Економіка» при викладанні дисциплін «Конкурентоспроможність підприємства», «Управління ресурсами» та «Економічне управління підприємствами» (довідка № 107-04-135 від 13.07.2020 р.).

Зареєстровано авторське право на науково-методичний твір «Управління ризиком на підприємствах» (свідоцтво № 67028 від 04.08.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійного наукового дослідження. Наукові розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві [1-6, 10, 12-14, 19, 30, 33-36, 38, 39, 49-51, 54, 56-59, 62-67, 69, 70], у дисертації використано тільки ті положення і пропозиції, що становлять індивідуальний внесок автора. У цій роботі матеріали і висновки кандидатської дисертації автора не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації розглянуто та схвалено на науково-практичних конференціях, зокрема: «Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку» (Донецьк, 2013); «Україна у світовому інтеграційному просторі: економічні, соціальні, політичні та екологічні проблеми» (Донецьк, 2013); «Актуальні проблеми формування та управління потенціалом підприємств в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку» (Харків, 2013); «Управління функціонуванням та розвитком економічних систем в умовах глобальних перетворень» (Харків, 2014); «Фінансові механізми сталого розвитку економіки: теоретичний та практичний аспекти» (Дніпропетровськ, 2015); «Функціонування економічних систем в умовах постіндустріального розвитку» (Харків, 2015); «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (Дніпропетровськ, 2016); «Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика» (Харків, 2016); «Актуальні проблеми економічного розвитку України в умовах інтеграції: досягнення та проблеми» (Харків, 2016); «Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи» (Львів, 2017); «Студенти та молодь – для майбутнього країни» (Бахмут, 2017); «Технології та інфраструктура транспорту» (Харків, 2018); «Сучасні проблеми менеджменту» (Київ, 2018); «Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність» (Полтава, 2018); «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (Дніпро, 2018); «Актуальні питання економіки, фінансів та сучасного менеджменту» (Київ, 2018); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2018); «Розвиток фінансів, банківської справи та страхування в Україні та світі» (Київ, 2018); «Сучасні технології в енергетиці, електромеханіці, системах управління та машинобудуванні» (Бахмут, 2018); «Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика» (Харків, 2019); «Перспективні напрямки розвитку економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика» (Полтава, 2019); «NEW ECONOMICS – 2019» (Київ, 2019); «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії» (Одеса, 2019); «Актуальні проблеми розвитку ресторанного, готельного та туристичного бізнесу в умовах світової інтеграції: досягнення та перспективи» (Харків-Варна, 2019); «Сталий розвиток – стан та перспективи» (Львів-Славське, 2020); «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (Дніпро, 2020);

«Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні» (Київ, 2020); «Фінансово-економічна інтеграція: вплив на соціально-економічний розвиток держави та регіонів» (Харків, 2020); «Науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії» (Харків, 2015, 2016, 2019, 2020); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2020); «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Київ-Харків, 2020).

Публікації. Результати дисертації опубліковано в 70 наукових працях, серед яких: 2 статті у колективних монографіях; 28 статей у наукових фахових виданнях України, із них 22 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 4 статті у зарубіжних виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 2 статті в інших виданнях України; 34 публікацій тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій, 1 авторське право. Загальний обсяг публікацій становить 24,88 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 20,66 ум. друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних літературних джерел. Загальний обсяг роботи – 625 сторінок машинописного тексту. Дисертація містить 47 таблиць, з них 13 займають 20 повних сторінок; 118 рисунків, з них 31 займають 31 повну сторінку; 30 додатків – на 131 сторінці; список використаних джерел з 525 найменувань – на 53 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 390 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** на основі теоретичних узагальнень обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету й основні завдання, наведено методи дослідження, розкрито новизну і практичне значення одержаних результатів, зазначено форми їх апробації і використання.

У **першому розділі «Теоретичні засади інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств»** досліджено економічну етіологію процесу інтелектуалізації та проаналізовано сутність ідеї холізму в управлінні підприємствами; сформовано категоріальний силогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств.

Визначено, що принципи наукового управління соціально-економічними процесами розроблялися і діють протягом тривалого періоду, в ході чого накопичувався величезний історичний досвід управління, формувалися й удосконалювалися методи, прийоми і структура системи управління, здійснювався перехід до більш ефективних наукових методів, закладався фундамент теорії управління соціумом у розрізі реалізації основних його функцій.

У роботі доведено, що еволюційний перехід до принципів нової економіки потребує ефективного інтелектуального розвитку в суспільстві, тому процес

інтелектуалізації управління має бути засновано на застосуванні сучасних засобів, які дозволять своєчасно отримувати, переробляти й ефективно використовувати всю необхідну інформацію.

Аналіз наукових джерел дозволив дійти висновку, що формування нової економіки є результатом розвитку інноваційно-креативних знань та інтелекту, де змінюється традиційна роль часу, оскільки вона визначає економічну цінність знань, а процеси змін і глобалізації підсилюють значущість інтелектуального капіталу. Формування нової економіки є результатом розвитку нових знань. При цьому інтелектуалізація управління стає провідною парадигмою управління.

У роботі розроблено парадигму мистецтва інтелектуалізації управління підприємством, яка базується на фундаментальних положеннях науки про управління, враховуючи багатоаспектність і різнохарактерну взаємопов'язаність складних системоутворюючих елементів, виявляючи об'єктивні закони їх формування і розвитку в результаті інтенсивного продукування креативних знань, що дає можливість керівникам приймати інноваційні рішення.

Проведені дослідження, дозволили встановити, що сутність інтелектуалізації управління підприємствами як економічного процесу в мінливих умовах господарювання полягає у використанні принципово нових методів управління інноваційного характеру, де домінуючим фактором є людський потенціал і ефективність його використання в довгостроковому періоді, що, в свою чергу, дозволить реалізувати інтелектуалізаційну модернізацію накопиченого потенціалу в цілісному відтворювальному циклі.

Визначено, що теорія цілісності є основою для активного розвитку інволюції. Модель Єдності дозволяє людству усвідомити, що все в світі взаємопов'язане, а саме це необхідно для благополуччя й ефективного розвитку. У даний час існує низка напрямів пізнавальної діяльності, в основі яких лежать окремі ідеї холізму, і на них будуються методи практичного знання.

Холістичний підхід в управлінні підприємствами важливий у пізнавальному відношенні, оскільки в будь-якій системі, навіть адитивній, має місце взаємодія між елементами, він досить широко використовуються в різних системах продукування знання. Абсолютизація цілісності може призводити до відриву вищого від нижчого як у структурному, так і генетично-еволюційному відношенні.

У роботі визначено, що успіх креативної економіки залежить від відкритості системи до нових ідей, нових рішень та інновацій. Креативна економіка на сьогоднішній день розвивається досить швидко, це пов'язано, в першу чергу, з розвитком науково-технічного прогресу, який вимагає постійних інноваційних розробок.

На основі проведеного дослідження автором запропоновано категоріальний силогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, який базується на побудові системоутворюючій теоретичній індукційно-детермінованій основі використання теоретичного апарату дослідження через уточнення сутності понять «інтелектуалізація», «управління підприємствами», «розвиток підприємства» з урахуванням турбулентних впливів інтелектуально-креативного середовища на наукову думку (рис.1).

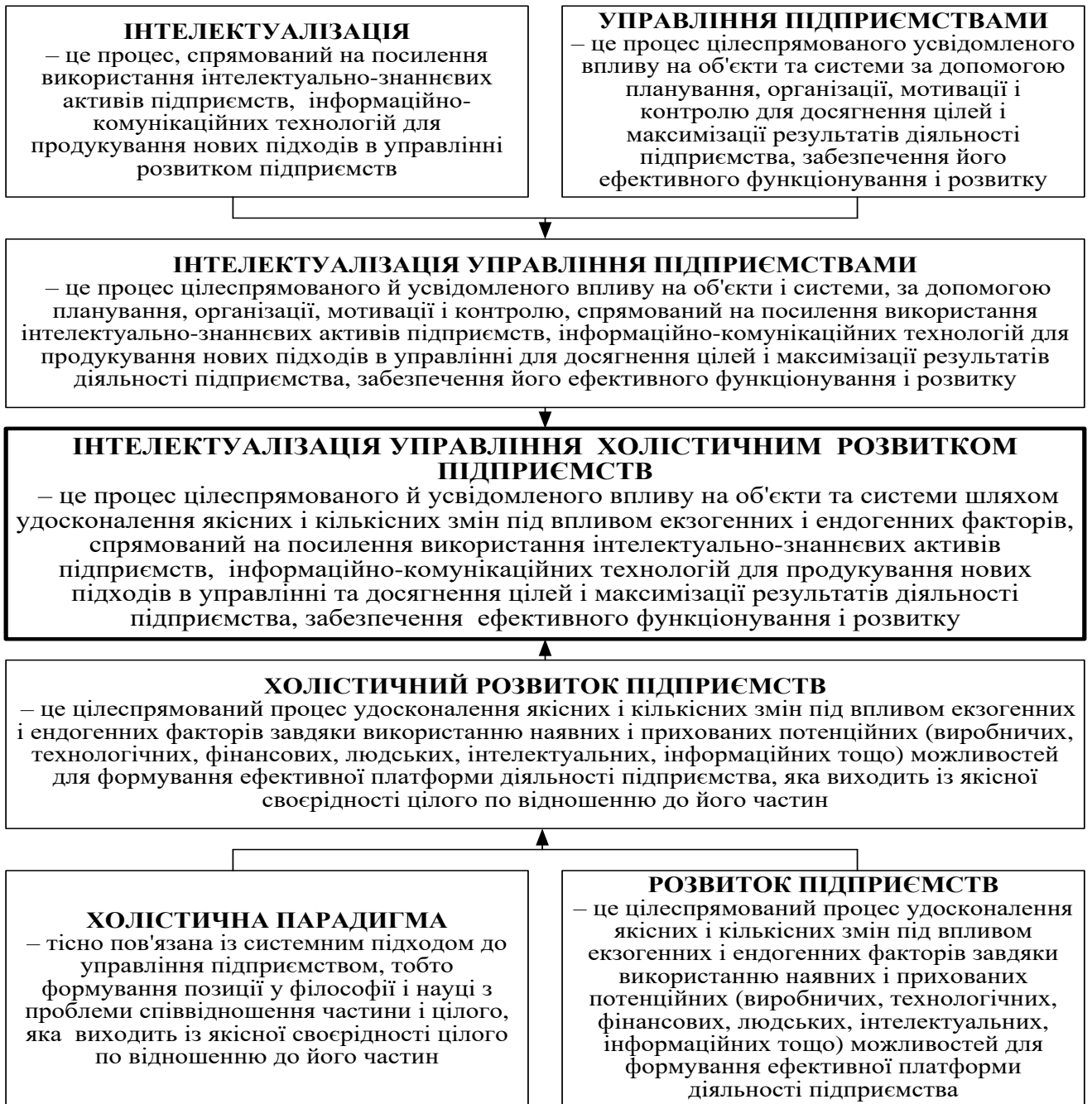

Рис. 1. Категоріальний силіогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств

У результаті проведеного дослідження автором проаналізовано наукові напрями, пов'язані з інтелектуалізацією, управлінням підприємствами, розвитком підприємств і холістичної парадигми, що формують категоріальний силіогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, під яким можна розуміти процес цілеспрямованого й усвідомленого впливу на об'єкти та системи шляхом вдосконалення якісних та кількісних змін під впливом екзогенних і ендогенних факторів, спрямований на посилення використання інтелектуально-знаннєвих активів підприємств інформаційно-комунікаційних технологій для продукування нових підходів в управлінні, з метою досягнення цілей і максимізації результатів діяльності підприємства, забезпечення ефективного функціонування і розвитку.

У другому розділі «Методологічні положення інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств» розглянуто історико-еволюційну трансформацію розвитку системи управління; запропоновано методологічні підходи до наукового пізнання як основи інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств; сформовано методи і моделі для оцінки рівня розвитку промислових підприємств.

У дисертації визначено, що протягом багатьох років людство формувало на різних етапах свого діалектичного безперервного розвитку методи, форми та засоби системи управління. Прогрес розвитку системи управління має нелінійну спрямованість та є результатом взаємодії різних процесів; вирішальну роль у цьому відіграють цілеспрямована діяльність щодо вибору інноваційних методів адаптації підприємств з урахуванням впливу мінливого середовища.

У роботі визначено, що, незважаючи на вплив внутрішніх чи зовнішніх факторів, завжди необхідно підприємствам адаптуватися до них, вчасно й ефективно продукувати ефективні управлінські рішення, ризикувати, забезпечувати стійкий розвиток, перманентно активуючи конкурентні позиції, що є об'єктивною основою для верифікації ідеї холізму з використанням складних стратегічних інструментів управління для обґрунтування креативних рекомендацій щодо організації і стимулювання їх діяльності.

Доведено, що сформувані управлінську ідею та переконати в її доцільності не завжди вдається навіть досвідченим управлінцям, які володіють методами мистецтва управління. Отже, необхідно шукати нестандартні, креативні рішення для отримання позитивного ефекту від холістичного розвитку підприємств.

У роботі сформовано об'єктивні закономірності еволюційної трансформації системи управління, що є підґрунтям холістичного розвитку підприємств на основі архетипіки як сукупності наукових поглядів і тенденцій у рамках історично-об'єктивних періодів розвитку суспільства, що формують ціннісно-сміслову основу, яка концептуально збагачує та перманентно удосконалює функціональні особливості й міжрівневі зв'язки систем управління завдяки накопиченим на різних науково-філософських рівнях знанням, створює парадигму змін базових архетипів і трансформацію типологічної стійкості й високого ступеня узагальнення (рис. 2).

За результатами проведеного дослідження визначено, що реалії на сучасному етапі розвитку підприємств обумовлені позитивним або негативним впливом ринкових трансформаційних закономірностей, які вимагають формування конкурентних переваг на всіх стадіях виробництва і збуту продукції. Це зумовлює додаткове обґрунтування об'єктивної основи процесу сцієнтизму і антисцієнтизму, що дозволяє суб'єктивно-ідеологічно інтерпретувати роль науки в суспільстві, що, в свою чергу, сприймається в суспільстві неоднозначно.

В роботі доведено, що при розвитку суспільства періодично виникають кризові епохи, коли історично складена і закріплена традиція «категоріальна модель світу» перестає забезпечувати трансляцію нового досвіду, виникає необхідність у продукуванні нових видів діяльності.

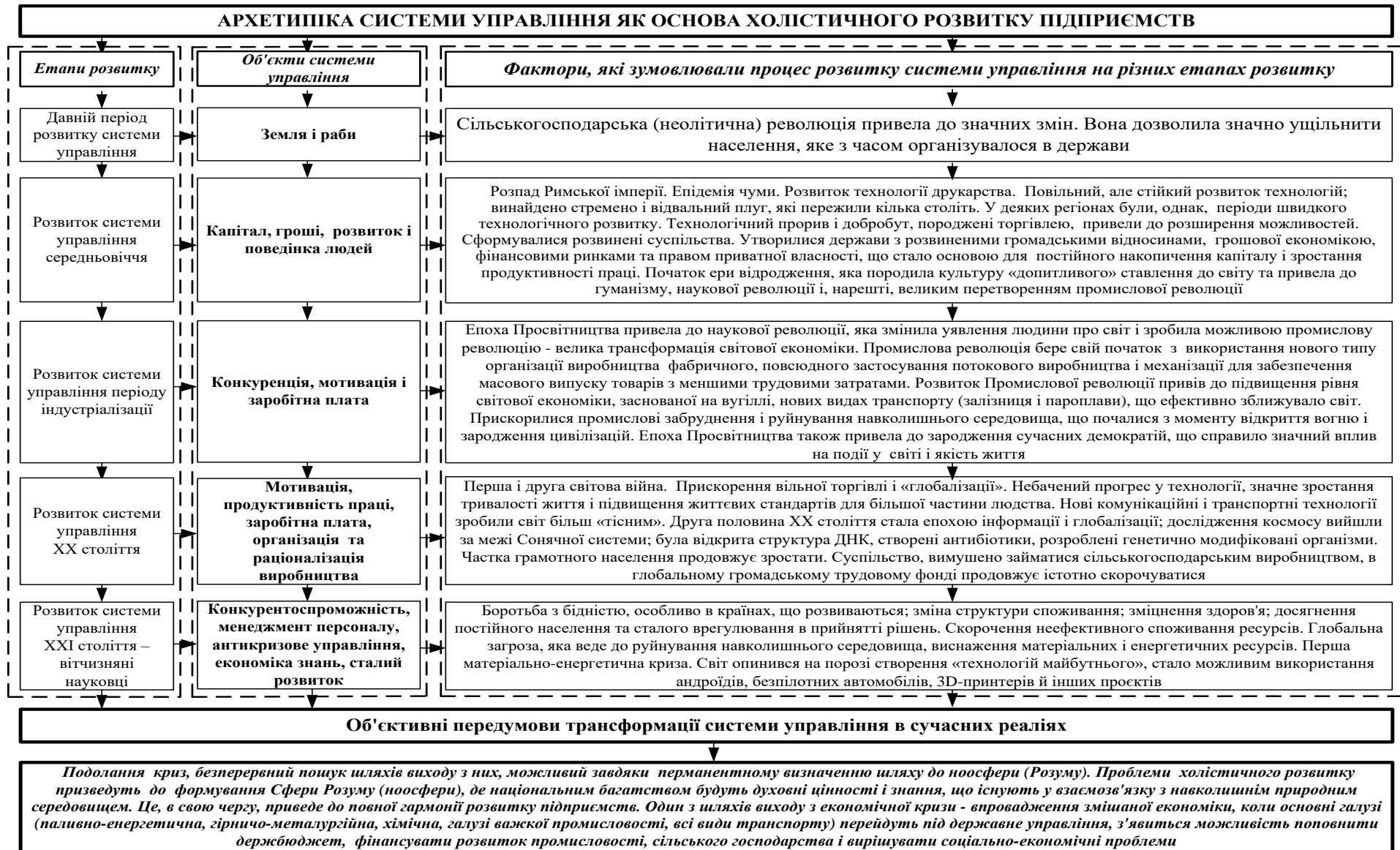

Рис. 2. Об'єктивні передумови еволюційної трансформації системи управління в сучасних реаліях

У такі епохи традиційні універсалиї культури втрачають функцію світоглядних орієнтирів для масової свідомості. Обґрунтовано, що дисонанси, які мають місце в історичній ретроспективі, дозволяють критично переоцінювати якісні та кількісні параметри розвитку, що є об'єктивною основою інтенсивного пошуку нових життєвих смислів і цінностей, орієнтованих на задоволення домінуючо-характерних вимог конкретного етапу розвитку з метою підтвердження їх соціально-економічних закономірностей.

У роботі запропоновано методологічні аспекти інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств на засадах процесів розвитку сцієнтизму і антисцієнтизму, які базуються на об'єктивній основі визначення сутності науки як суперечливого напрямку позитивного або негативного впливу на людину і суспільство в аспекті вирішення низки властивих задач та стало основою для формування відповідних управлінських систем і механізмів, що допомагають удосконалювати інтелектуально-інноваційні компетенції персоналу, націленого на розвиток і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, що, в свою чергу, має стати основним напрямом в їх модернізації (рис. 3).

Доведено, що інтелектуалізація управління холістичним розвитком підприємств включає в себе багато складових, а саме: інтелектуалізація праці (зростання ролі розумової праці в будь-яких процесах); інтелектуалізація інформаційної діяльності (поява інтелектуальних інформаційних технологій); інтелектуалізація управління (перехід до економіки, заснованої на наукових знаннях, з формуванням інтелектуального капіталу); інтелектуалізація різнорівневої освіти.

Це науково підтверджує, що перехід на постіндустріальний та інформаційний рівень розвитку призвів до зміни характеру виробленої вартості і до підвищення значення інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. У сучасному суспільстві великого значення набувають нематеріальні ресурси. Головним нематеріальним ресурсом соціально-історичного процесу завжди були і залишаються люди. Запорука успіху соціально-економічного прогресу полягає в новому суспільстві, а саме в активізації інтелектуального потенціалу. На сьогоднішній день ефективна активізація інтелектуально-інноваційної праці і є головним завданням управління. Автором визначено, що на сучасному етапі розвитку економічних відносин однією з важливих умов стабільної діяльності підприємства є наявність високоорганізованих систем управління, що відрізняються адаптивністю, гнучкістю, результативністю, активністю, інноваційністю тощо.

В роботі доведено, що у теорії і практиці існує сукупність векторів підвищення ефективності діяльності підприємств. Незважаючи на різновекторність цих напрямів, сучасний рівень розвитку стримується відсутністю універсальної методики для оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, яка дозволила б за допомогою різновекторного аналізу активно впливати на поточний стан підприємства, а також була б підґрунтям для подальшого вдосконалення функціонування її системи управління.

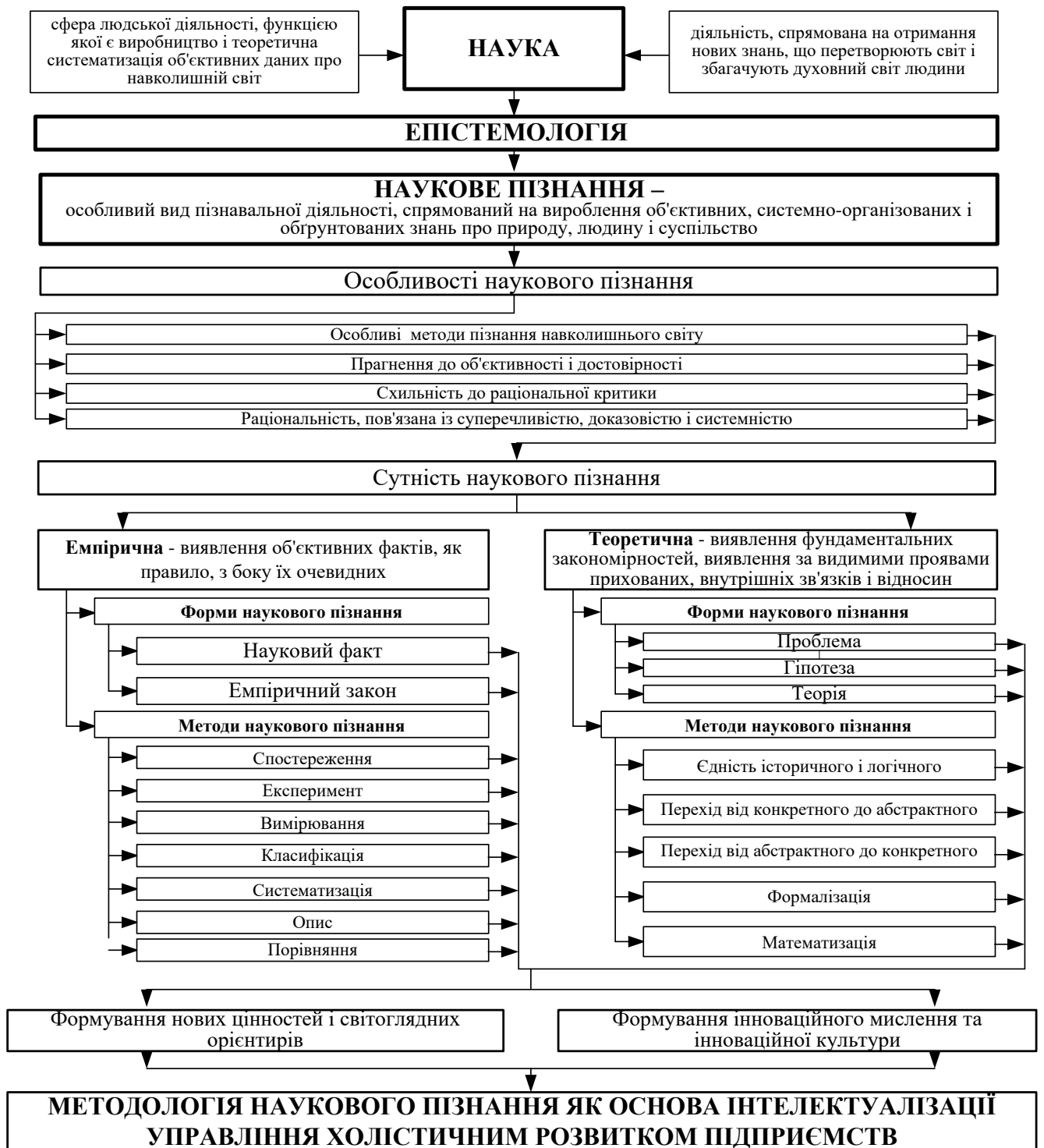

Рис. 3. Методологія наукового пізнання як основа інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств

У дисертації сформовано методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, які базуються на систематизації комплексних методів і моделей (математичні методи, методи економічного аналізу, методи стратегічного планування управління; методи, засновані на дослідженні та ін.), що дає можливість достовірно оцінити рівень розвитку підприємств та є підґрунтям для забезпечення ефективності високоорганізованого інтелектуального управління холістичним розвитком підприємств.

У третьому розділі «Методичне забезпечення діагностики рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування» досліджено тенденції розвитку й розроблено науково-методичні аспекти до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, проведено комплексну інтегральну оцінку рівня їх розвитку.

У дисертації визначено, що в сучасних умовах господарювання на рівень розвитку держави впливає активність підприємств та їх здатність адаптуватись до турбулентних вимог внутрішнього і зовнішнього середовища. Більшість вітчизняних підприємств з часу проголошення незалежності України збанкрутували через розірвання промислових зв'язків з країнами СНД, невідповідність сучасним світовим вимогам до якості продукції, застарілі технології тощо. Вітчизняні підприємства, які продовжують свою діяльність, вчасно використовували адаптивні підходи в критичних економічних ситуаціях, що виникали на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Встановлено, що сучасні процеси трансформації економічних відносин характеризуються суттєвим впливом ендogenousого та екзогенного середовища, що створює об'єктивну основу для ініціювання активізації ідеї холізму як єдності та спільності складноконфігурованих процесів розвитку певного виду діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування для підвищення рівня внутрішньої і зовнішньої конкуренції, продукування і впровадження інноваційно-креативних методів управління, які формуються залежно від рівня використання інтелектуально-потенційно-людських ресурсів для формування ефективних бізнес-моделей на конкурентних ринках.

Доведено, що активний розвиток суспільства вимагає від транспортної системи України формування нових напрямів для задоволення потреб стейкхолдерів, що пов'язані з підвищенням рівня якості перевезень, швидкості доставки, комфортності, ергономічності, екологічності, а найголовніше – економічності. У зв'язку з цим встановлено, що задоволення цих вимог дозволить транспортній системі України удосконалити бізнес-моделі завдяки підвищенню рівня конкурентоспроможності, підняти на новий рівень інвестиційну привабливість. Проте для ефективної реалізації цих програм необхідно активно використовувати наявні та приховані інтелектуально-потенційно-людські ресурси шляхом стимулювання цієї діяльності.

Визначено, що залізничний транспорт у порівнянні з іншими видами транспорту в Україні має певні переваги: можливість перевезення різних партій вантажів за будь-яких погодних умов, забезпечення швидкої доставки вантажу на великі відстані; високий рівень безпеки та надійності; стабільні транспортні зв'язки тощо.

У дисертації запропоновано науково-практичний підхід до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, сутність якого полягає у формуванні системи комплексного оцінювання з використанням сукупності складових та їх показників, інтегральної оцінки рівня розвитку для продукування ефективних управлінських рішень та формування стратегічних цілей щодо удосконалення процесу інтелектуалізації управління їх розвитком у рамках холістичної філософії (рис. 4).

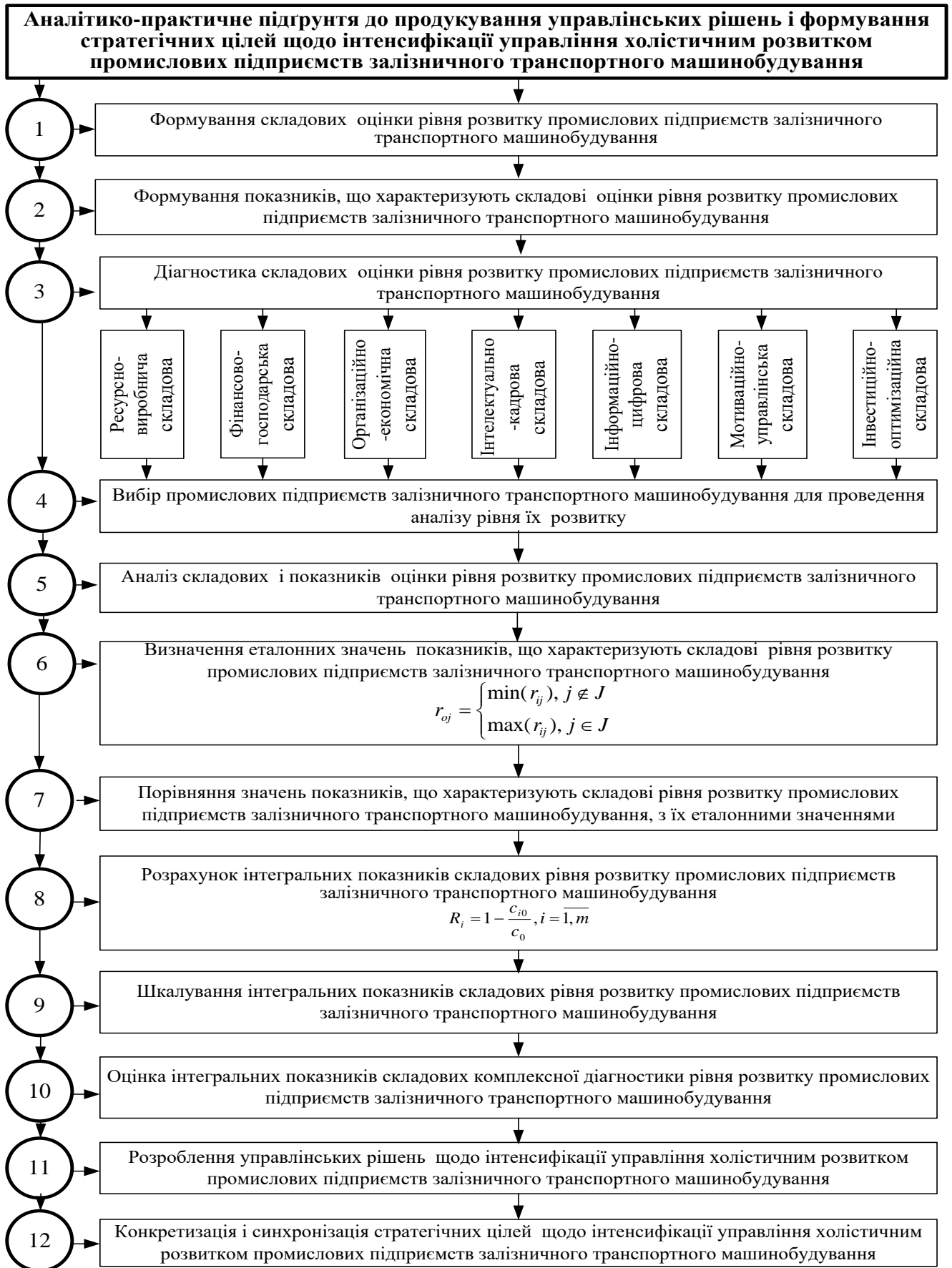

Рис. 4. Науково-практичний підхід до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Загальні інтегральні показники ступеня оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування розраховано за допомогою середньої геометричної. У цій методиці враховується велика кількість факторів, які характеризують ступінь оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування. Результати розрахунку загального інтегрального показника оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування наведено в табл. 1, вони свідчать про те, що більшість промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування знаходяться в критичному стані. Це пов'язано з активним впливом зовнішнього середовища на формування ефективної бізнес-моделі.

Таблиця 1

Загальний інтегральний показник оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування за 2012-2018 рр., коеф. вимір*

№ з/п	Назва підприємств	Роки						
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	ТОВ «Харківський вагонобудівний завод»	0,315	0,320	0,355	0,299	0,328	0,319	0,307
		L	L	L	L	L	L	L
2	ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»	0,655	0,741	0,536	0,542	0,607	0,761	0,697
		H	H	A	A	A	H	H
3	ПрАТ «Київський електровагоноремонтний завод ім. Січневого повстання 1918 року»	0,725	0,521	0,626	0,642	0,597	0,861	0,795
		H	A	A	H	A	V	H
4	ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	0,837	0,805	0,583	0,568	0,791	0,646	0,556
		VH	VH	A	A	H	H	A
5	Філія АТ «Укрзалізниця» «Дарницький вагоноремонтний завод»	0,297	0,315	0,264	0,338	0,321	0,314	0,325
		L	L	L	L	L	L	L
6	ПрАТ «Львівський локомотиворемонтний завод»	0,642	0,626	0,647	0,614	0,356	0,435	0,384
		H	A	H	A	L	A	A
7	ПрАТ «Запорізький електровагоноремонтний завод»	0,672	0,569	0,385	0,349	0,398	0,341	0,374
		H	A	A	L	A	L	A
8	АТ «Івано-Франківський локомотиворемонтний завод»	0,517	0,526	0,483	0,477	0,511	0,323	0,265
		A	A	A	A	A	L	L
9	ПАТ «Азовмаш»	0,762	0,814	0,563	0,581	0,393	0,341	0,316
		H	VH	A	A	A	L	L
10	Філія АТ «Укрзалізниця» «Панютинський вагоноремонтний завод»	0,784	0,695	0,786	0,726	0,692	0,616	0,529
		H	H	H	H	H	H	H

*Примітка. Інтервали якісної оцінки інтегрального показника ступеня оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування за шкалою Харрінгтона: VL - дуже низький (very low); L - низький (low); A - середній (average); H - високий (high); VH - дуже високий (very high).

Для виходу з даної ситуації необхідне продукування ефективних управлінських рішень і формування стратегічних цілей щодо удосконалення процесу інтелектуалізації управління їх холістичним розвитком, створення ефективної системи мотивації працівників та ефективне використання інтелектуально-потенційно-людських ресурсів, виявлення, оцінювання і нейтралізація ризиків різної етимології походження, формування стратегічно-орієнтованої моделі тощо.

У четвертому розділі «Формування ефективної системи інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств» сформовано управлінські рішення до холістичного розвитку підприємств на основі кластерного підходу; удосконалено науково-практичні аспекти до локалізації та нейтралізації ризиків, та сформовано стратегічно-цільові комплекси інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування.

У дисертації визначено, що на сучасному етапі функціонування промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування актуальним питанням є продукування ефективних управлінських рішень щодо формування стратегії підприємств з метою підвищення їх потенціалу. Для цього необхідно розробити конкретні методичні рекомендації щодо оцінки доцільності проведення комплексних заходів із впровадження нових розробок або удосконалення існуючих, а також для залучення вітчизняних та іноземних інвесторів.

На основі отриманих кластерних угруповань промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (сформовано три кластери: з високим, середнім і низьким рівнем розвитку) запропоновано ефективні управлінські рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств з диференційним рівнем управлінських впливів та управлінських ефектів відповідно, що запропоновано використовувати як основу для залучення інвестицій, що призведе до розширення і завоювання нових ринків.

За результатами розрахунку загального інтегрального показника оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування і за допомогою кластерного аналізу визначено підприємства-репрезентанти конкретного кластера. Відповідно, на їх прикладі за допомогою розрахунку критеріїв локалізації та нейтралізації ризиків: критерію Лапласа, критерію Гурвіца та критерію Севіджа (за останні три аналізовані періоди 2016-2018 р.р.) визначено рівень та ступінь ризику щодо їх розвитку. Результати розрахунків за наведеними критеріями показали, що найменш ризикованими є підприємства першого кластера, що підтверджує адекватність кластерного аналізу.

В роботі проведено оцінювання оптимального рівня ризику і розроблено ефективний механізм управління з використанням мультиплікративних платформ щодо удосконалення технологій уникнення та нейтралізації ризиків у процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (рис. 5).

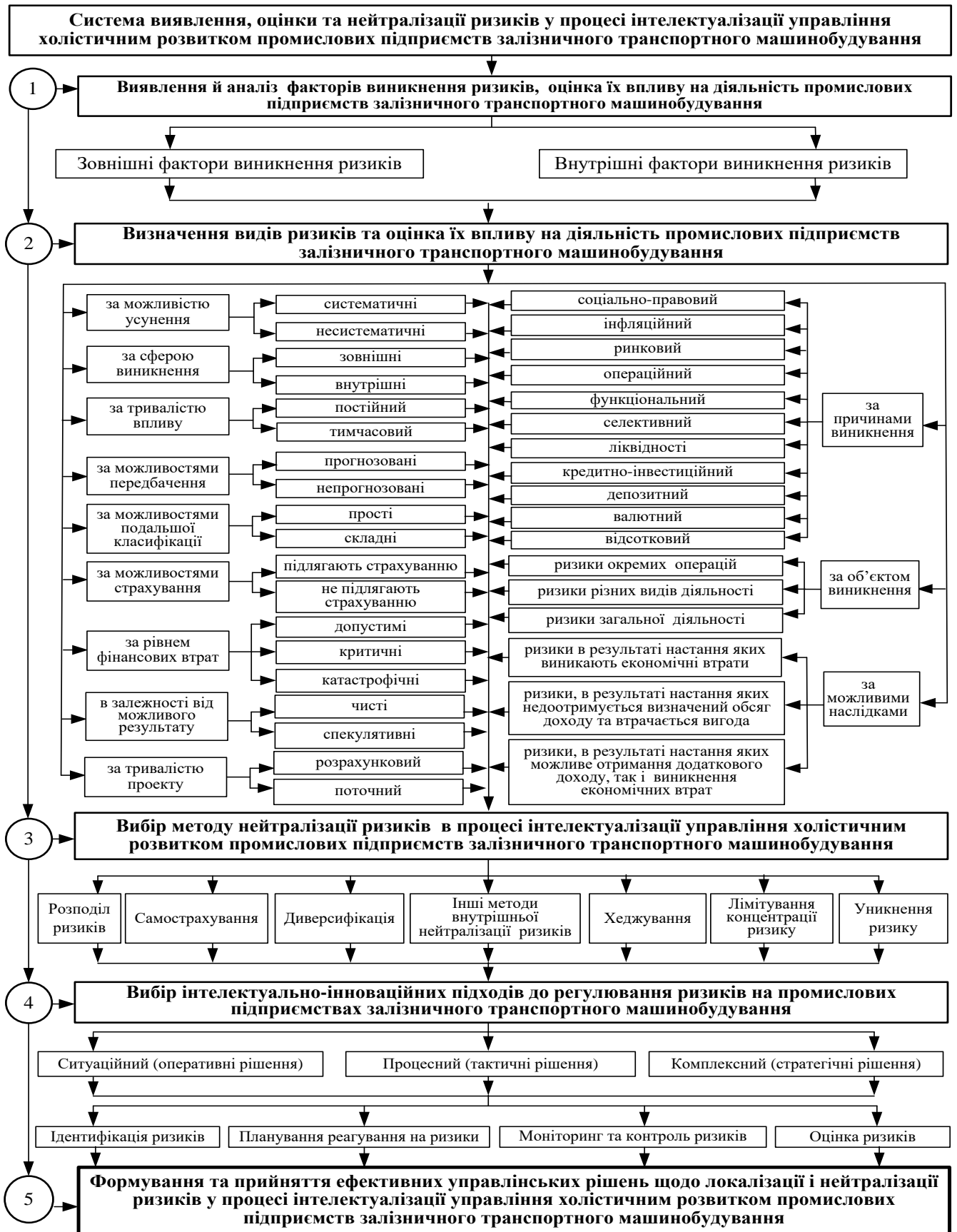

Рис. 5. Науково-практичний підхід до локалізації та нейтралізації ризиків в процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Автором спрогнозовано рівень розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування на 2019-2023 рр., результати якого свідчать про зниження інтегрального показника рівня розвитку промислових підприємств, що негативно вплине на холістичну його основу.

Для планування ефективної роботи автором розроблено модель прийняття управлінського рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (рис. 6).

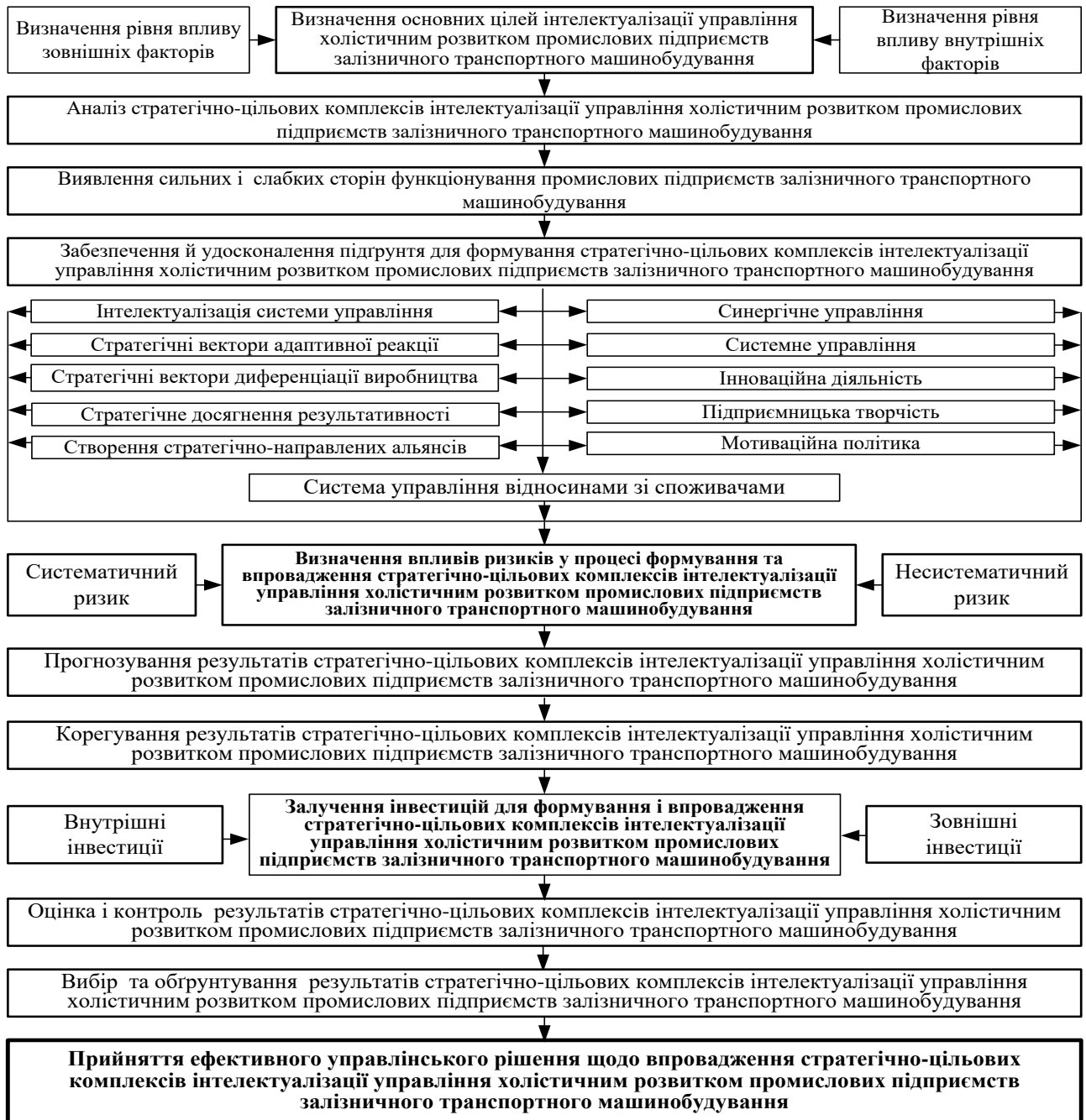

Рис. 6. Модель прийняття ефективного управлінського рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Процес планування необхідно здійснювати в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Регулярно переглядати плани і коригувати їх відповідно до впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, зміни уподобань споживачів, законодавчої і податкової політики та інше, що допомагає своєчасно реагувати на зміни.

У п'ятому розділі «Концептуальні основи інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування» розроблено синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств; побудовано детермінантно-мотиваційну основу формування та використання колективного інтелекту; сформовано інтегрований механізм і розроблено концептуалізацію інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування.

У роботі визначено, що сучасне економічне середовище характеризується константним зростанням змін у різних галузях. В даному контексті доведено, що вітчизняним підприємствам необхідні інноваційні технології, до яких відносяться методики розвитку креативності й нестандартного мислення у керівників і співробітників. Це об'єктивно обумовлює вирішення стратегічних завдань з досягнення конкурентних переваг у виробництві продукції або наданні послуг. Для цього запропоновано використовувати інструменти для генерації нових ідей та інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. Одним з таких інструментів є синектичний підхід, результатом якого є генерація ідей, конвертованих у користь і впроваджених у практику.

Автором розроблено синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, що включає проблематизацію і цілепокладання та складається з етапів, які починаються з постановки цілей, завдань і формулювання проблеми. Керівнику, який управляє синектичним процесом, необхідно досягти ідентичного розуміння проблеми інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств у всіх учасників групової взаємодії (рис. 7), формуючи фасилітаційне мислення і когнітивно-рефлексійні навички.

У дисертації доведено, що застосування синектичного підходу до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств є підґрунтям для пошуку і впровадження нових рішень, які стосуються наскрізних і поточних проблем, допомагають успішно долати труднощі, генерувати нові ідеї для розвитку та радикально змінювати векторну направленість роботи підприємства шляхом виробництва інноваційних товарів чи надання послуг. Все більшого значення набуває наявність на підприємствах ефективних систем управління персоналом, аналогічних системам компаній країн з розвиненою економікою. Ця вимога абсолютно необхідна для підприємств, які прагнуть до виходу на міжнародні ринки і залучення іноземних інвесторів завдяки підвищенню рівня інтелектуалізації. При високій конкурентній боротьбі більше зростає роль трудових ресурсів як одного з ключових факторів успіху, що безпосередньо впливають на досягнення основних цілей підприємства. У зв'язку з чим персонал як головне джерело реалізації місії підприємства потребує відповідного матеріального та морального стимулювання.

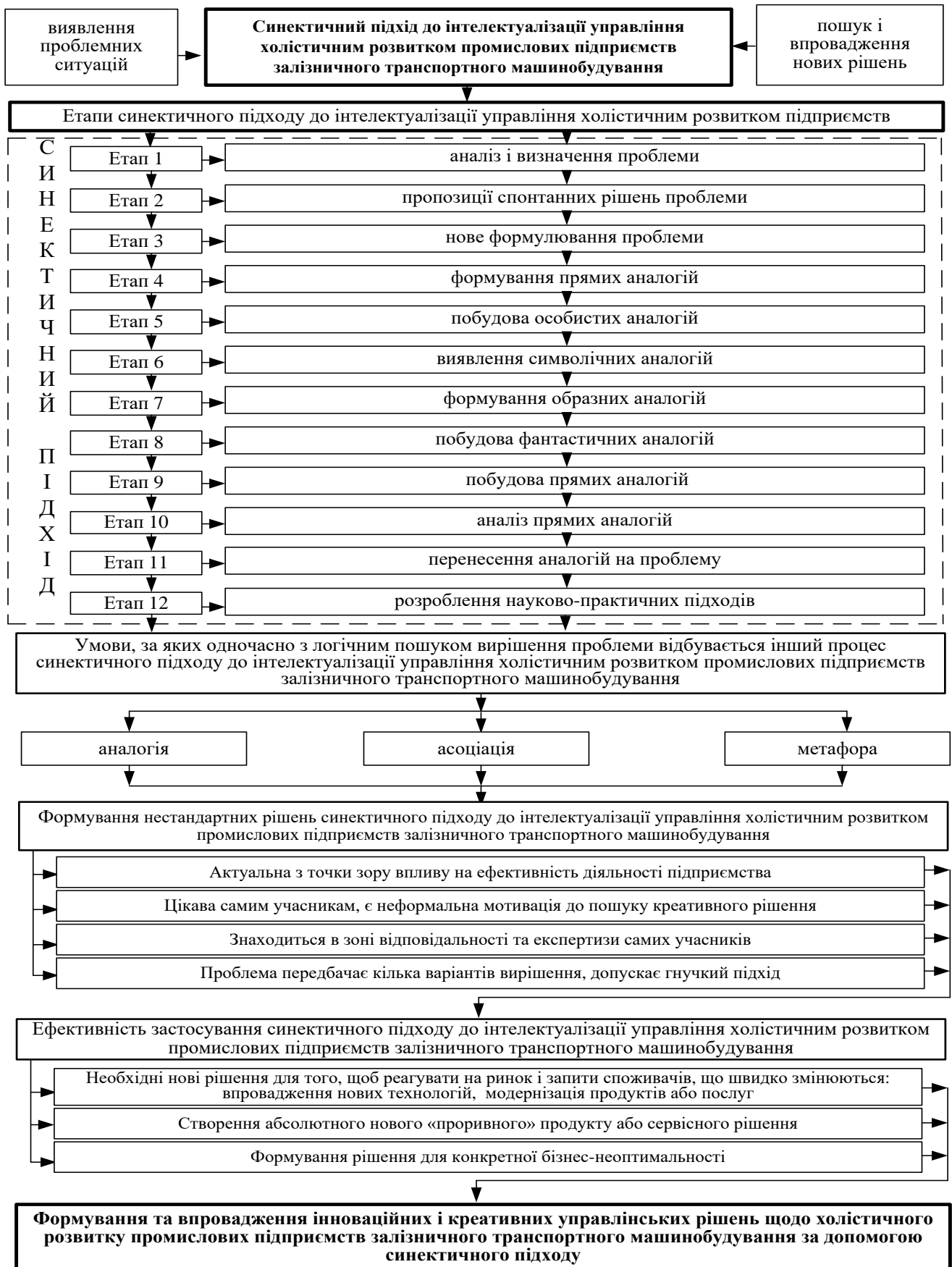

Рис. 7. Синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Одним з напрямів, який дозволяє пріоритетно конфігурувати систему оплати праці, є грейдеравання, оскільки воно дозволяє побудувати ієрархію посад в залежності від їх цінності для промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування та розробити відповідну систему оплати праці, точніше базову винагороду, яку працівники отримують за виконання посадових обов'язків на відповідному їм рівні.

Основними напрямками інтелектуалізації управлінських процесів як детермінантно-мотиваційної основи бізнес-моделі підприємств є раціоналізм (інтелект, розум), емпіризм (досвід) і віра (переконання, світогляд).

При прогнозуванні інтелектуалізації управлінських процесів на промислових підприємствах залізничного транспортного машинобудування необхідно акцентувати увагу на тих компетенціях, які необхідні і затребувані при використанні потенціальних людських ресурсів, з урахуванням вимог цифрової економіки та фокусуванні на векторній направленості економіки знань, що буде підґрунтям для формування бізнес-моделі підприємств з розвитку процесу інноваційності.

Одним з напрямів вирішення даної проблеми є формування копінг-стратегії, сутність якої полягає у вирішенні проблем боротьби зі стресом. Кожна людина має свій рівень стресостійкості, характер, темперамент тощо, але методи подолання стресу для усіх індивідумів можна узагальнити. Ці методи найчастіше об'єднують два векторних напрями: проблемно-направлений (зміна ситуації) та емоційно-направлений (зміна емоційного стану).

Використання концепції партисипативного управління передбачає формування технології управління персоналом, основою якої є залучення до процесу прийняття управлінських рішень усіх працівників підприємства та використання креативно-інноваційного їх потенціалу, ідентифікує цінності працівника з цінностями підприємства, координує спільні цілі, об'єднує інтелектуалізаційний потенціал працівників, підтримуючи їх пропозиції щодо вдосконалення холістичного розвитку підприємства, як детермінантно-мотиваційної основи його бізнес-моделі.

Формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування полягає в узгодженні з принципами оптимальності та синергії системи стимулювання діяльності працівників, орієнтується на отриманні результати інноваційно-інтелектуальної діяльності, створюючи ефективні бізнес-моделі.

Запропонований мотиваційний механізм формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (рис. 8) ґрунтується на людино-центрованій орієнтації та ефективних управлінських рішеннях щодо формування та використання колективного інтелекту, дозволяє забезпечити планомірний управлінський вплив за допомогою організаційних, економічних і соціальних заходів як керуючих імпульсів формування бізнес-моделей на мотиваційний механізм формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку підприємств.

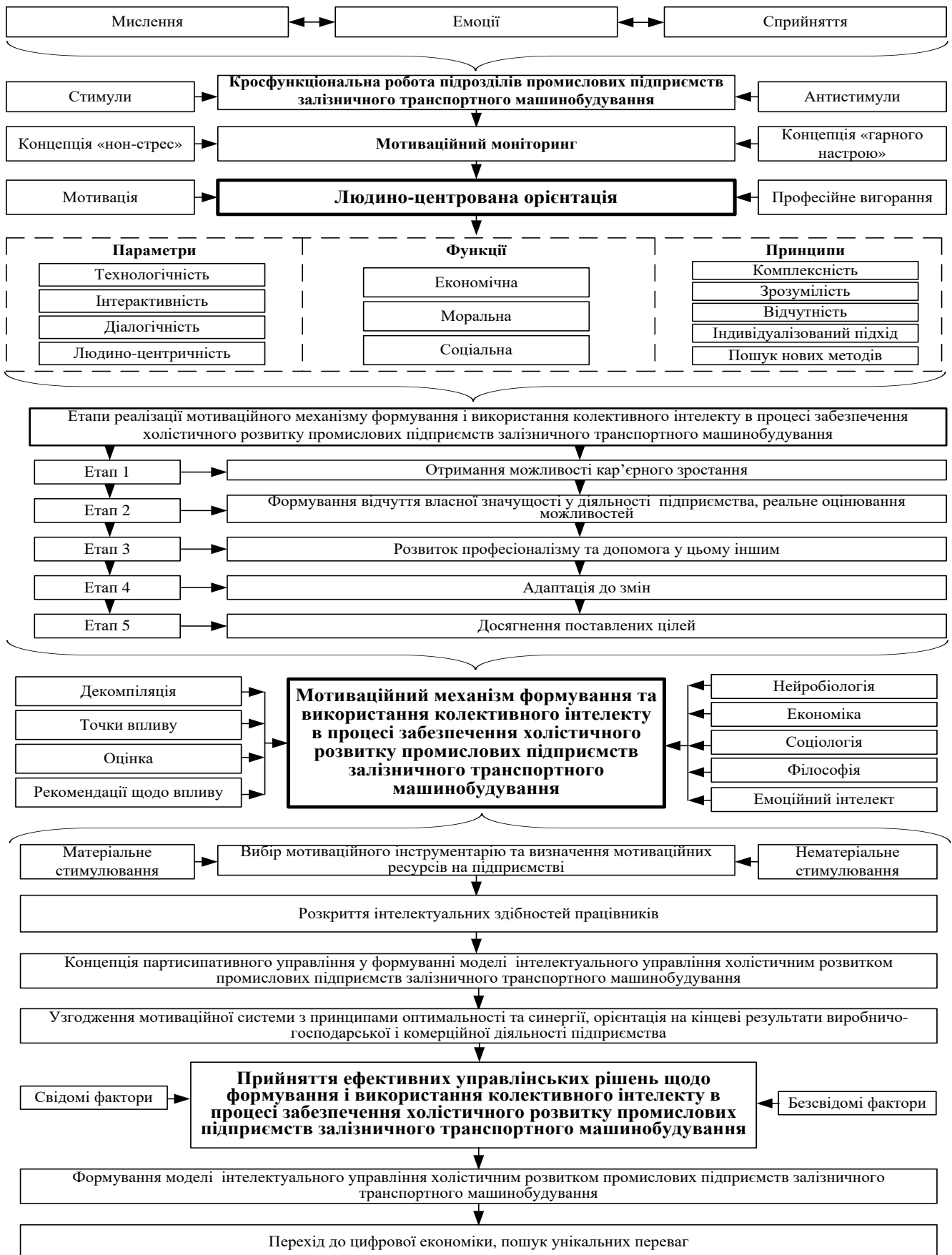

Рис. 8. Мотиваційний механізм формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холистичного розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Це підтверджується отриманням альтернативних синергетичних ефектів (комплексність, диференційність, гнучкість, оперативність) у процесі синтезу видів професійно-суспільного інтелекту, враховуючи потреби, можливості, знання, уміння, практичний досвід з метою ефективного використання людських ресурсів, що обумовлюють планомірний управлінський вплив за допомогою організаційних, економічних і соціальних заходів як керуючих імпульсів формування бізнес-моделей на конкурентних ринках та є основою відтворювального процесу.

У даний час відбувається ускладнення організаційних систем управління діяльністю підприємств і пошук методів для їх ефективного функціонування, що, в свою чергу, вимагає формування інтегрованого механізму (рис. 9), який об'єднує і цілісно розвиває процес інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств за допомогою мультиагентних технологій.

Мультиагентні технології в діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування можуть поширюватися в двох напрямках: як методичний апарат для моделювання ефективних управлінських рішень при вирішенні різних завдань і як платформа для побудови систем управління різного призначення. Використання мультиагентного підходу полягає у прийнятті ефективних управлінських рішень: моніторинг і діагностика стану системи; діагностика ситуацій, що виникають після внутрішніх і зовнішніх змін; створення систем ефективного управління для вирішення завдань відновлення після впливів різного походження; управління системами; створення нових схем захисту; використання мультиагентних систем як платформи для моделювання та імітації в задачах дослідження ринкових взаємодій суб'єктів, планування розвитку, імітації різних ситуацій, а також для інтеграції і координації різних моделей і програмних засобів.

Мультиагентний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств у реальному часі полягає в безперервному потоці подій, дозволяє системі автоматично реагувати на зміни стану замовлень і ресурсів у реальному часі. Кожне замовлення (процес або операція) і кожен ресурс (робочий або обладнання) підприємства отримує свого програмного агента, який ініціюється такими подіями або запускається проактивно, на власний розсуд, для поліпшення своїх поточних показників. Агенти кожного замовлення і ресурсу будують власні вектори розвитку, але пов'язані із холістичним розвитком підприємств, що може містити велику кількість взаємопов'язаних операцій.

В умовах неповної і недостовірної інформації методи експертних оцінок дають цілком прийнятні результати. Нині сфера застосування методу розширюється, що характеризується прискоренням науково-технічного прогресу, появою нових проблем організаційного, технічного, економічного та соціально-психологічного плану .

У процесі дослідження використано ранжирування з метою проведення оцінки ступеня впливу складових розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування на рівень їх формування. Це дозволило обрати з досліджуваної сукупності чинників найбільш суттєвий. Рівень значущості складових розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування подано в табл.2. та на рис. 10.

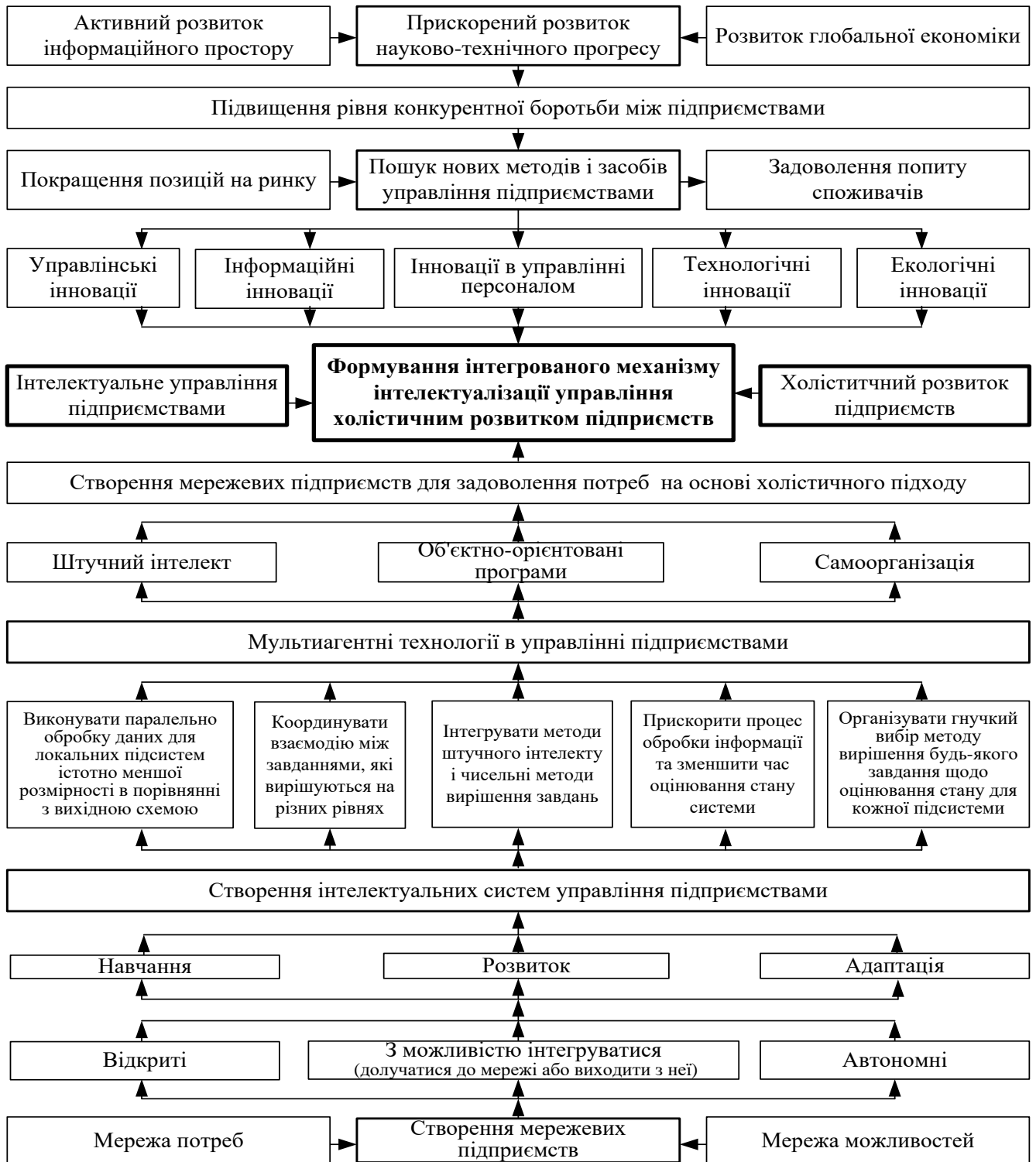

Рис. 9. Формування інтегрованого механізму інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств

Розроблення концепції інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування дозволить врахувати вимоги стейкхолдерів, оцінити наявні та приховані ресурси, визначити атрактори розвитку, що є основою для розширення ринків, впровадження нових технологій з обов'язковим ефективним використанням трудового капіталу й елементів економіки знань.

Рівень значущості складових розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування*

Складова	Умовне позначення інтегрального показника	Коефіцієнт вагомості	Ранг	Рівень значущості
Інтегральний показник ресурсно-виробничої складової оцінки ступеня розвитку підприємств	RV	0,154	3	СРК
Інтегральний показник фінансово-господарської складової оцінки ступеня розвитку підприємств	FG	0,176	1	ВРК
Інтегральний показник організаційно-економічної складової оцінки ступеня розвитку підприємств	OE	0,106	7	НРК
Інтегральний показник інтелектуально-кадрової складової оцінки ступеня розвитку підприємств	IK	0,119	6	НРК
Інтегральний показник інформаційно-цифрової складової оцінки ступеня розвитку підприємств	IC	0,126	5	СРК
Інтегральний показник інвестиційно-оптимізаційної складової оцінки ступеня розвитку підприємств	IO	0,15	4	СРК
Інтегральний показник мотиваційно-управлінської оцінки ступеня розвитку підприємств	MU	0,169	2	ВРК
Усього	-	1	-	-

*Примітка. Рівень значущості можна ранжувати за шкалою (НРК - низький рівень коефіцієнту ; СРК - середній рівень коефіцієнту ; ВРК - високий рівень коефіцієнту)

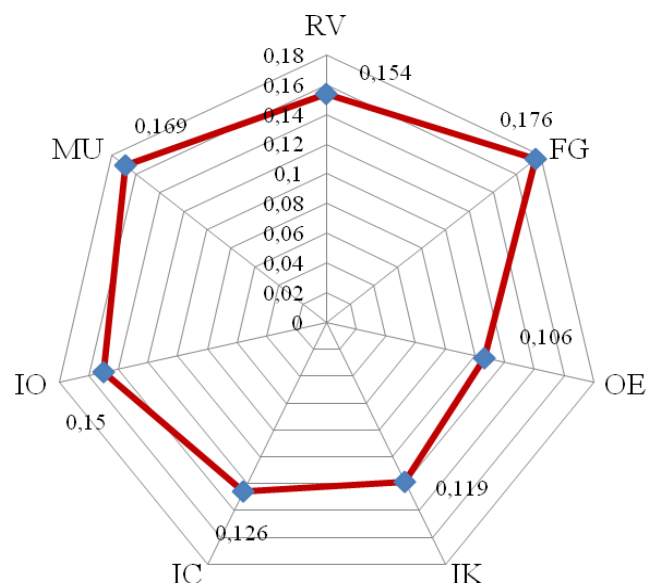

Рис. 10. Графічне зображення рівня значущості складових розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Інтелектуально-орієнтовані вектори розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування мають структурну направленість, тому особливого значення набуває холістичний (цілісний) підхід до управління розвитком підприємств подібного типу, тобто управління одночасно відбувається процесами і ресурсами.

Управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування полягає у формуванні та виборі оптимальних управлінських рішень за кожним напрямом їх діяльності. Вибір управлінських сценаріїв дій відбувається залежно від визначення важливості конкретного напрямку для досягнення цілей кожної моделі холістичного розвитку підприємства. Вибір управлінських сценаріїв можна ранжувати за пріоритетністю, що визначаються за допомогою експертних оцінок, з урахуванням сукупності напрямів діяльності та визначення їх взаємозв'язків.

Забезпечення порівнянності ефективності та результативності функціонування підприємств залізничного транспортного машинобудування в різних напрямках реалізується виміром в частках одиниці всіх параметрів при розрахунку показників. Розрахунок показників здійснюється на основі визначення холістичних критеріїв (табл.3).

Таблиця 3

Показники холістичного розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Назва показника	Методика розрахунку показника
Коефіцієнт активності діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування ($K_{\text{акт.д.}}$)	$K_{\text{акт.д.}} = \frac{E_{\text{акт.д.}}}{B_{\text{акт.д.}}},$ <p>де $E_{\text{акт.д.}}$ - ефективність активної діяльності; $B_{\text{акт.д.}}$ - витрати на активну діяльність</p>
Холістичний параметр ефективності активності діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування ($X_{\text{акт.д.}}$)	$X_{\text{акт.д.}} = \left(\frac{\Pi_{\text{атт.д.}}}{K\Pi_{\text{акт.д.}}} \right) \cdot \text{Стр}_{\text{акт.д.}},$ <p>де $\Pi_{\text{атт.д.}}$ - прибуток від активної діяльності; $K\Pi_{\text{акт.д.}}$ - капітальні вкладення в активну діяльність; $\text{Стр}_{\text{акт.д.}}$ - стратегічність активної діяльності</p>
Кваліметрична оцінка сфери активності діяльності промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (управління персоналом) ($Kв_{\text{акт.д.}}$)	$Kв_{\text{акт.д.}} = \text{ПП} \cdot Z_p,$ <p>де ПП – продуктивність праці активної діяльності; Z_p – задоволеність роботою персоналу</p>

При реалізації основної мети інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (рис.11) необхідно вирішити логічну сукупність певних завдань на стратегічному і тактичному рівнях з визначенням рівня розробки проєкту (монопроєкт, мультипроєкт, мегапроєкт).

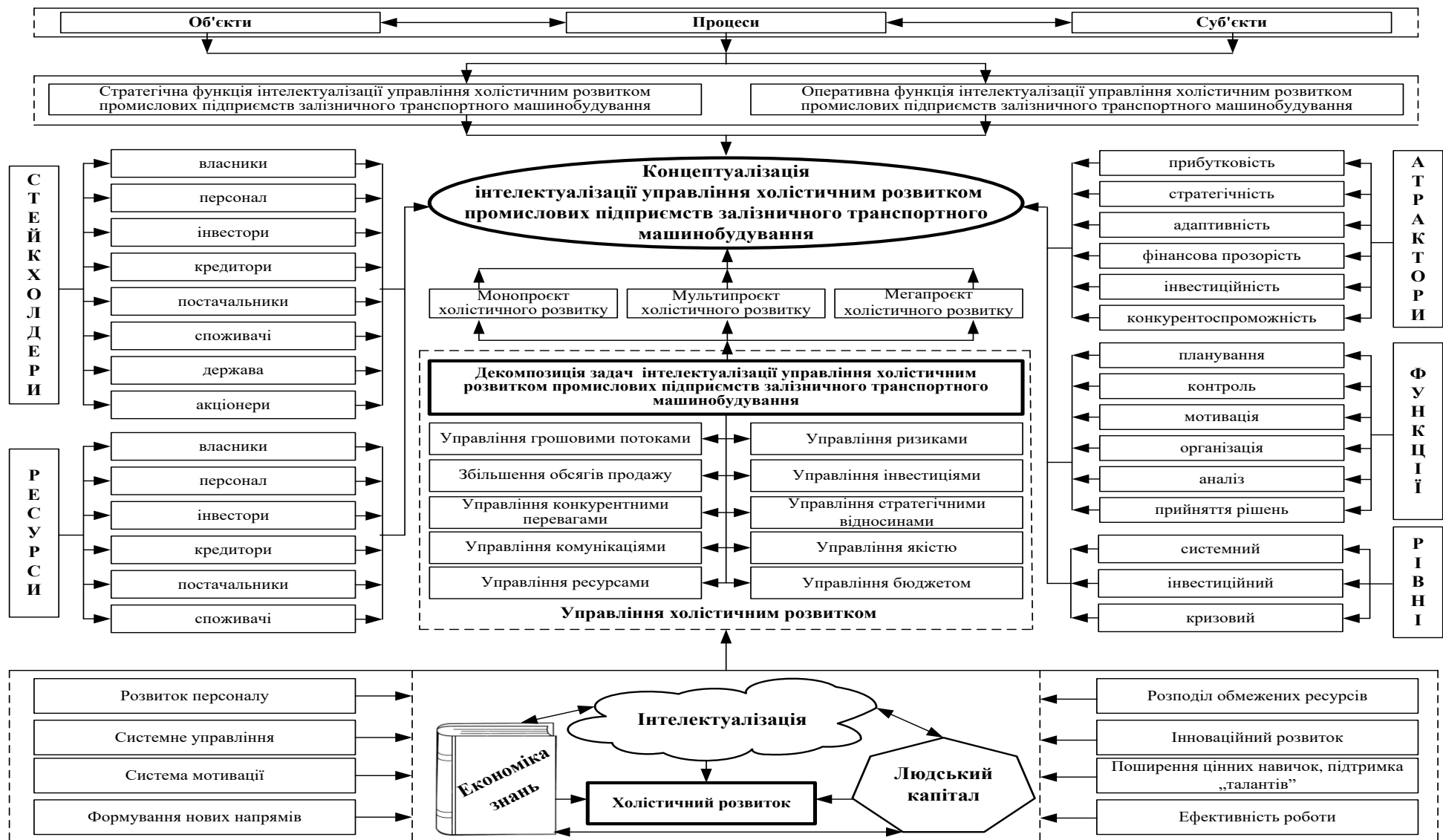

Рис. 11. Концептуалізація інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

Основна ідея концепції інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування полягає в налагодженій ефективній організації діяльності, централізації потенційних ресурсів, що допомагає оперативно маневрувати й мобільно їх використовувати, а також концентрувати ресурси на найважливіших напрямках розвитку виробництва; в розробленні стратегічних та оперативних планів; уникненні ризиків і створенні резервів на випадок непередбачених ситуацій, з обов'язковим урахуванням економіки знань і доцільного використання людського капіталу.

ВИСНОВКИ

Результатом дослідження є теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних і методологічних постулатів забезпечення інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, розробленні практичних рекомендацій, концептуальних і теоретико-методичних підходів до формування комплексного інструментарію для реалізації запропонованих напрямів інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. На основі проведеного дослідження сформульовано такі висновки та пропозиції.

1. У процесі теоретичного обґрунтування предметної площини дослідження запропоновано парадигму мистецтва інтелектуалізації управління підприємством, яка базується на фундаментальних положеннях науки про управління, враховуючи багатоаспектність і різнохарактерну взаємопов'язаність складних системоутворюючих елементів, виявляючи об'єктивні закони їх формування і розвитку в результаті інтенсивного продукування креативних знань, яка визначає поліструктурну направленість нової економіки та формує детермінований причинно-наслідковий погляд, що дає можливість керівникам безпосередньо переходити від теоретичних знань до практичних дій з метою продукування і прийняття креативних рішень як основи формування мистецтва інтелектуалізації управління розвитком підприємства.

2. У ході дослідження удосконалено категоріальний силогізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, який базується на побудові системоутворюючій теоретичній індукційно-детермінованій основі використання теоретичного апарату дослідження, що дозволило сформулювати логічну сутність поняття «інтелектуалізація управління холістичним розвитком підприємств», з урахуванням (використанням) інтелектуально-знанневих активів підприємств, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для продукування нових підходів в управлінні з метою досягнення цілей розвитку і максимізації результатів діяльності підприємства, забезпечення ефективного його функціонування за допомогою взаємозв'язку поетапних керуючих рішень у непередбачуваних ситуаціях.

3. Унаслідок дослідження науково-теоретичних основ обґрунтовано історико-еволюційну трансформацію процесів управління як підґрунтя наукового позиціонування ідеології холізму в розвитку підприємств на основі архетипики як сукупності наукових поглядів і тенденцій у рамках історично-об'єктивних періодів розвитку суспільства, що формують ціннісно-смыслову основу, яка концептуально збагачує та перманентно удосконалює функціональні особливості та міжрівневі

зв'язки систем управління завдяки накопиченню знань на різних науково-філософських рівнях, що створює парадигму змін базових архетипів і трансформацію типологічної стійкості й високого ступеня узагальнення, стійкого поєднання різних за етимологією і масштабом трактувань наукових поглядів.

4. На основі узагальнення існуючих наукових досліджень запропоновано методологічні підходи до наукового пізнання як основи інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств на засадах процесів розвитку сцієнтизму і антисцієнтизму, які базуються на об'єктивній основі визначення сутності науки як суперечливого напрямку позитивного або негативного впливу на людину і суспільство в аспекті вирішення ряду властивих задач, що є основою для формування відповідних управлінських систем і механізмів, які допомагають удосконалювати інтелектуально-інноваційні компетенції персоналу.

5. Проаналізовано та систематизовано сукупність методів і моделей оцінки рівня розвитку промислових підприємств (математичні методи, методи економічного аналізу, моделі оцінки ефективності управління, методи стратегічного планування управління; методи, засновані на дослідженні, знаннях та інтуїції спеціалістів, статистичні методи для оцінки) з урахуванням їх адекватності, точності, універсальності й економічності, що дозволяє достовірно оцінити рівень розвитку підприємств та є підґрунтям для забезпечення ефективності високоорганізованого інтелектуального управління холістичним розвитком підприємств.

6. За результатами проведеного дослідження удосконалено науково-практичний підхід до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, який полягає у формуванні системи комплексного оцінювання з використанням сукупності складових та їх показників, інтегральної оцінки рівня розвитку для продукування ефективних управлінських рішень та формування стратегічних цілей щодо удосконалення процесу інтелектуалізації управління холістичним розвитком як основи бізнес-моделювання цілісних властивостей розвитку підприємств під суттєвим впливом ендогенного та екзогенного середовища для створення ефективної системи мотивації, використання інтелектуально-потенційно-людських ресурсів.

7. У роботі запропоновано синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, який реалізовано на основі поєднання потенційно-альтернативних можливостей акумулювання інтелектуально-інноваційної активності людських ресурсів (персоналу) з використанням механізмів когнітивного дисонансу соціально-психологічної взаємодії в процесі інтелектуальної діяльності, реалізація яких забезпечує перманентне дослідження проблем холістичного розвитку з постійного пошуку нових інтелектуально-потенційних ресурсів, що радикально змінює векторну направленість функціонування підприємства.

8. Розроблено комплексні науково-практичні аспекти до локалізації та нейтралізації ризиків у процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, які базується на положеннях сучасної ризикології та верифікації комплементарних

критеріїв локалізації та нейтралізації ризиків різної етимології, що постійно трансформуються і підвищуються у зв'язку зі змінами ознак ризику відповідно до формату розвитку соціально-економічних систем.

9. У результаті дослідження розроблено стратегічно-цільові комплекси інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств., які базуються на консолідованій реалізації сукупності стратегічно-орієнтованих напрямів з урахуванням прямого та опосередкованого впливу мікро- та макросередовища, що є підґрунтям для формування єдиної системи реалізації нововведень на промислових підприємствах за допомогою використання групового інтелекту, знань, що були накопичені на промисловому підприємстві для розроблення проривних стратегічно-орієнтованих альтернатив їх холістичного розвитку.

10. За результатами дослідження запропоновано детермінантно-мотиваційну основу формування і використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку підприємств на основі мотиваційного механізму, який базується на отриманні альтернативних синергетичних ефектів у процесі синтезу видів професійно-суспільного інтелекту, враховуючи потреби, можливості, знання, уміння, практичний досвід з метою ефективного використання людських ресурсів, що забезпечує планомірний управлінський вплив за допомогою організаційних, економічних та соціальних заходів як керуючих імпульсів формування бізнес-моделей.

11. Сформовано інтегрований механізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, який побудований на використанні мультиагентного підходу в реальному часі у безперервному потоці подій, що дозволяє системі управління автоматично реагувати на зміни стану замовлень і ресурсів в реальному часі та базується на повній або частковій комбінації варіантів, в результаті яких система стежить за виконанням та ініціює перепланування в разі виявлення розбіжностей між планом і фактом; базується на холістичному підході, в рамках якого підприємство декомпозується до рівня мережі окремих автономних структур.

12. У роботі розроблено концептуалізацію інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, яка базується на інтеграції фундаментальних принципових концепцій, а саме: інтелектуального капіталу; управління знаннями, ефективної організації; доводячи доцільність сенсу керуючого впливу на процеси самоорганізації системи та інтеграції інтелектуально-креативних ресурсів та інструментів управління в явному вигляді в структуру капіталу підприємства з урахуванням сукупності напрямів діяльності та визначення їх взаємозв'язків, структурної направленості, що дозволяє визначати інтелектуально-орієнтовані вектори розвитку на основі холістичного (цілісного) підходу до управління, тобто соціально-орієнтоване управління реалізується одночасно процесами та ресурсами, що формує ефективну мотиваційну політику підприємств з достатнім рівнем результативності при менших витратах на інші сфери діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії:

1. Чобіток В. І. Формування системи управління ризиком на машинобудівних підприємствах. *Сучасна економіка: актуальні проблеми та перспективи розвитку: колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Прохорової В. В. – Х.: НТМТ, 2014. С. 134–141. (Особистий внесок автора: запропоновано механізм визначення оцінки ризику на машинобудівних підприємствах).*

2. Чобіток В. І. Вплив соціально-економічної мотивації на формування трудової поведінки. *Актуальні проблеми соціально-орієнтованої економіки: колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Прохорової В. В. – Харків: Смуґаста типографія, 2017. С. 136–146. (Особистий внесок автора: запропоновано схему впливу соціально-економічної мотивації на формування трудової поведінки).*

Публікації в наукових фахових виданнях України :

3. Чобіток В. І., П'ятилокотова К. С. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. *Вісник економіки, транспорту і промисловості. 2013. № 41. С. 230–234. (Особистий внесок автора: запропоновано систему управління оборотними активами підприємства).*

4. Чобіток В. І., Боровок Е. О. Мотивації як фактор підвищення продуктивності праці на підприємстві. *Вісник економіки, транспорту і промисловості. 2013. № 42. С. 342–346. (Особистий внесок автора: запропоновано систему організації мотивації робітників на підприємстві).*

5. Чобіток В. І., Зайцева І. С. Управління фінансовою діяльністю підприємства: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць ДонДУУ Стратегічні орієнтири розвитку національної економіки Серія «Економіка». Т. XIV, № 266. Донецьк, 2013. С. 303–310. (Особистий внесок автора: сформовано та охарактеризовано основні функції управління фінансовою діяльністю підприємства).*

6. Чобіток В. І., Дибаліна С. В. Формування системи мотивації працівників на промислових підприємствах: теоретичний аспект. *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон». 2015. № 3 (52). С. 71–76. (Особистий внесок автора: розроблено модель впровадження мотивації завдяки впливу на потреби працівника).*

7. Чобіток В. І. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки на промислових підприємствах. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Серія «Економічні науки». 2017. № 185. С. 360–366.*

8. Чобіток В. І. Формування системи оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. *Соціальна економіка. Науковий економічний журнал Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2017. № 1 (53). С. 135–139.*

Публікації в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз:

9. Чобіток В. І. Підходи до формування ефективної корпоративно-соціальної відповідальності суб'єктів господарювання. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління*. 2013. № 3 (65). С. 190–194. (Міжнародна представленість журналу: РІНЦ).

10. Чобіток В. І., Пасько Н. С. Ефективне управління основними фондами на підприємстві. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Збірник наукових праць. Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва». 2014. № 32 (1075). С. 194–198. (Міжнародна представленість журналу: *Ulrich's Periodicals Directory (New Jersey, USA)*). (Особистий внесок автора: розроблено механізм підвищення рівня використання основних фондів на підприємстві).

11. Чобіток В. І. Концепція управління економічною стійкістю підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2014. № 5 (29). С. 58–65. (Міжнародна представленість журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*).

12. Чобіток В. І., Астапова О. В. Розробка стратегії управління фінансовим потенціалом підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 160–165. (Міжнародна представленість журналу: РІНЦ). (Особистий внесок автора: сформовано сутнісні характеристики фінансової стратегії підприємства).

13. Чобіток В. І., Волощенко А. В. Формування системи управління персоналом на промислових підприємствах: теоретичний аспект. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 50. С. 313–318. (Міжнародна представленість журналу: РІНЦ). (Особистий внесок автора: запропоновано систему управління персоналом промислового підприємства).

14. Чобіток В. І., Грабар М. В. Методи оцінки конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств. *Економічний форум. Науковий журнал Луцького національного технічного університету*. 2018. № 3. С. 175–181. (Міжнародна представленість журналу: РІНЦ, *Ulrich's Periodical Directory, Index Copernicus*). (Особистий внесок автора: сформовано фактори впливу на конкурентоспроможність промислового підприємства та її показники).

15. Чобіток В. І. Формування системи оцінки персоналу на підприємстві: сучасні системи та технології. *Бізнес Інформ*. 2019. № 5. С. 192–196. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals* та ін.).

16. Чобіток В. І. Парадигма мистецтва інтелектуалізації управління підприємством. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 67. С. 221–228. (Міжнародна представленість журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*).

17. Чобіток В. І. Розвиток концепції інтелектуалізації управління підприємством. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. С. 240–246. (Міжнародна представленість журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*).

18. Чобіток В. І. Інтегрований механізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств: мультиагентні технології. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. № 4 (68). С. 148–154. (Міжнародна представленість журналу та індексація журналу: *Index Copernicus, Academic Resource Index, ResearchBib*).

19. Карлова О. А., Чобіток В. І., Щербак О. О. Організаційно-структурні трансформації на сучасних промислових підприємствах: теоретичний аспект. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2019. № 7 (14). Ел. доступ: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/187/201> (дата звернення 25.02.2020) (Особистий внесок автора: визначено основні тенденції організаційно-структурних трансформацій на промислових підприємствах).

20. Чобіток В. І. Інтелектуалізація управління холістичним розвитком підприємств: категоріальний силогізм. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 463–472. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals та ін.*).

21. Чобіток В. І. Методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 181–192. (Міжнародна представленість журналу: *Index Copernicus, Google scholar*).

22. Чобіток В. І. Методологія наукового пізнання як основа інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. (43). С. 234–240. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals та ін.*).

23. Чобіток В. І. Синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2020. № 1 (69). С. 145–151. (Міжнародна представленість журналу та індексація журналу: *Index Copernicus, Academic Resource Index, ResearchBib*).

24. Чобіток В. І. Стратегічно-цільовий комплекс інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 423–430. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals та ін.*).

25. Чобіток В. І. Архетипіка системи управління як основа холістичного розвитку підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 486–497. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals та ін.*).

26. Чобіток В. І. Об'єктивні передумови еволюційної трансформації системи управління як підґрунтя холістичного розвитку підприємств. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 1 (43). С. 108–118. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Library of Congress Online Catalog, International DOI Foundation, CrossRef, WorldCat, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, ПИИЦ, Index Copernicus та ін.*).

27. Чобіток В. І. Вплив ризиків на процес інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування. *Бізнес Інформ.* 2020. №5. С. 451–457. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals* та ін.).

28. Чобіток В. І. Оцінка рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування: науково-практичні аспекти. *Проблеми економіки.* 2020. № 2 (44). С. 312–324. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals* та ін.).

29. Чобіток В. І. Концептуальні основи інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування. *Економічний вісник Національного гірничого університету.* 2020. №2 (70). С. 151–157. (Міжнародна представленість журналу та індексація журналу: *Index Copernicus, Academic Resource Index, ResearchBib*).

30. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Інтелектуалізація управлінських процесів як детермінантно-мотиваційна основа бізнес-моделі підприємств. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки».* 2020. № 2 (144). С. 65–75. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Library of Congress Online Catalog, International DOI Foundation, CrossRef, WorldCat, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, РИИЦ, Index Copernicus* та ін.). (Особистий внесок автора: розроблено мотиваційний механізм формування та використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку підприємств).

Статті в інших виданнях:

31. Чобіток В. І. Ефективність формування та використання кадрового потенціалу на вітчизняних промислових підприємствах. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка».* 2013. Т. 18. Вип. 3/3. С. 145–147.

32. Чобіток В. І. Методичний підхід до формування системи оцінки ризиків на промислових підприємствах. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2016. № 1. С. 69–73.

Статті в зарубіжних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз:

33. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Forming performance assessment system of risk management in railway transport companies. *International Journal of Engineering and Technology(UAE).* 2018. Vol. 7. No 4.3. P. 404–408. Режим доступу: <https://www.sciencepubco.com/index.php/ijet/article/view/19843> (дата звернення 27.02.2020). (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Google Scholar, EZB - Elektronische Zeitschriftenbibliothek, PKP Open Archives Harvester, SCOPUS* та ін.). (Особистий внесок автора: розроблено алгоритм формування системи оцінки конкурентоспроможності та рівня ризику на підприємствах залізничного транспорту).

34. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Formation of an innovative and creative system of managing the development of industrial enterprises. *MATEC Web of Conferences*. 2019. Vol. 67. Режим доступу: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/shsconf_NTI-UkrSURT2019_01002/shsconf_NTI-UkrSURT2019_01002.html (дата звернення 25.02.2020). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar, EDP Sciences database та ін.*). (Особистий внесок автора: розроблено теоретичне підґрунтя формування поняття «інноваційно-креативна система управління розвитком промислових підприємств»).

35. Chobitok V., Obydienova T., Us Y., Demyanenko T., Skoromna O. Formation of the Information Resource Management System of Enterprises Under the New Digital Economy. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. 2019. Vol. 8. P. 256–262. Режим доступу: <http://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3c/C10431183C19.pdf> (дата звернення 15.05.2020). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: The Lattice Science; Scopus, Mendeley та ін.*). (Особистий внесок автора: розроблено систему управління інформаційними ресурсами на підприємстві).

36. Chobitok V., Obydienova T., Us Y., Demyanenko T., Skoromna O. The Information Management of Business Enterprises Development Under The New Digitalised Economy. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29. No. 8. P. 2337–2343. Режим доступу: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/14708/7496> (дата звернення 25.05.2020). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar, Scopus, Mendeley та ін.*). (Особистий внесок автора: запропоновано класифікацію інформаційних ресурсів).

Тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій:

37. Чобіток В. І. Корпоративно-соціальна відповідальність суб'єктів господарювання як основа розвитку економіки держави. *Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (5–6 груд. 2013 р., Донецьк)*. Донецьк: ДонДУУ, 2013. С. 285–287.

38. Левченко Н. В., Чобіток В. І. Мотивація як фактор підвищення ефективності кадрового потенціалу. *Україна у світовому інтеграційному просторі: економічні, соціальні, політичні та екологічні проблеми: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (10 груд. 2013 р., Донецьк)*. Донецьк : ДонДУУ, 2013. С.255–257. (Особистий внесок автора: запропоновано систему мотивації на підприємстві).

39. Левченко Н. В., Чобіток В. І. Управління кадровим потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми формування та управління потенціалом підприємств в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку: матеріали Всеукр. заочн. наук.-практ. конф. (22–25 жовт. 2013 р., Харків)*. Х. : УПА, 2013. С. 370–372. (Особистий внесок автора: визначено показники кадрового потенціалу підприємства).

40. Чобіток В. І. Управління ризиками промислових підприємств. *Управління функціонуванням та розвитком економічних систем в умовах глобальних перетворень*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (22 –25 жовт. 2014 р., Харків). Х. : УПА, 2014. С.211–213. Режим доступу: <http://ekon.uipa.edu.ua/wp-conte> (дата звернення 23.05.2020).

41. Чобіток В. І. Управління ризиками підприємницької діяльності. *XLVIII наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, асп. та співробітників акад.* : матеріали наук.-практ. конф. (трав. 2015 р., Харків). Х. : УПА, Ч. 5. 2015. С. 7.

42. Чобіток В. І. Аналіз методів оцінки впливу ризиків на діяльність промислових підприємств. *Фінансові механізми сталого розвитку економіки: теоретичний та практичний аспекти*: матеріали Всеукр. заочн. конф. викл., студ., асп. та молодих учених (23–24 квіт. 2015 р., Дніпропетровськ). Дніпропетровськ : Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2015. С. 200–204.

43. Чобіток В. І. Формування внутрішніх механізмів нейтралізації ризиків на промислових підприємствах. *Функціонування економічних систем в умовах постіндустріального розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (22–25 жовт. 2015 р., Харків). Х.: УПА, 2015. С. 360–363. Режим доступу: <http://ekon.uipa.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/sbornik123.pdf> (дата звернення 20.05.2020).

44. Чобіток В. І. Формування механізму оцінки та нейтралізації фінансових ризиків суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (12–13 квіт. 2016 р., Дніпропетровськ). Дніпропетровськ: НМетАУ, 2016. С. 712–716.

45. Чобіток В. І. Формування логістичної системи на вітчизняних транспортних підприємствах. *Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика*: матеріали 12 наук.-практ. Міжнар. конф. (2–4 черв. 2016 р. Харків). Х.: УкрДУЗТ, 2016. С. 25–26.

46. Чобіток В. І. Формування стратегії управління персоналом на підприємстві. *XLIX наук.-практ. конф.наук.-пед. працівників, науковців, асп. та співробітників акад.* : матеріали наук.-практ. конф. (трав. 2016 р., Харків). Х.: УПА, 2016. Ч. 5. С: 8.

47. Чобіток В. І. Ефективність формування внутрішнього економічного механізму на промислових підприємствах. *Актуальні проблеми економічного розвитку України в умовах інтеграції: досягнення та проблеми*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (19–22 жовт. 2016 р., Харків). Х.: УПА, 2016. С. 280–283. Режим доступу: <http://ekon.uipa.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/> (дата звернення 28.05.2020).

48. Чобіток В. І. Механізм підвищення ефективності інноваційно-спрямованих інвестицій у вітчизняну промисловість. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи* : зб.матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (28 листоп. 2017 р., Львів) Львів: Львів. ін.-т МАУП, 2017. С. 559–564.

49. Чобіток В. І., Гнилицька В. О., Гаряїна А. О. Механізм оцінки ділових якостей керівників підприємств. *Студенти та молодь – для майбутнього країни: матеріали III Міжнар. наук.- практик. конф. (18–19 жовт., 2017 р., Бахмут). Бахмут: ННППІ УПА, 2017. С. 27–29. (Особистий внесок автора: розглянуто методи оцінки керівника).*

50. Чобіток В. І., Чумак Л. Ф., Дем'яненко Т. І. Оцінка ефективності системи управління ризиком на підприємствах залізничного транспорту. *Технології та інфраструктура транспорту: матеріали Міжнар. наук.-техн. конф. (14–16 трав. 2018 р., Харків). Х.: УкрДУЗТ, 2018. С. 450–451. (Особистий внесок автора: розроблено систему показників кількісної оцінки ризику підприємств залізничного транспорту).*

51. Чобіток В. І., Тернопол Д. М., Вороніна Ю. В. Формування системи показників оцінки ефективності та використання кадрового потенціалу. *Сучасні проблеми менеджменту: матеріали XIV Міжнар. наук.-практик. конф. (19 жовт. 2018 р., Київ). К.: Нац. авіац. ун-т, 2018. С. 594–596. (Особистий внесок автора: сформовано систему показників оцінки ефективності та використання кадрового потенціалу на підприємстві).*

52. Чобіток В. І. Вплив соціально-економічної мотивації на розвиток підприємства. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали II Міжнар. наук.-практик. конф. (15 трав. 2018 р., Полтава). Полтава: Полтав. нац. техн. ун-т ім. Кондратюка, 2018. С. 187–189.*

53. Чобіток В. І. Формування концепції розвитку промислового підприємства. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: матеріали IV Всеукр. наук.- практик. конф. (12–13 квіт. 2018 р., Дніпро). Дніпро: НМетАУ, 2018. С. 174–176.*

54. Чобіток В. І., Данильєва О. В. Контролінг як фактор забезпечення ефективного управління підприємствами. *Актуальні питання економіки, фінансів та сучасного менеджменту: матеріали Міжнар. наук.-практик. конф. для студ., асп. та молодих учених (16 черв. 2018 р., Київ). К.: Аналіт. центр «Нова Економіка», 2018. С. 56–60. (Особистий внесок автора: сформовано основні елементи системи контролінгу).*

55. Чобіток В. І. Інноваційна діяльність як фактор розвитку креативної економіки. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали Всеукр. наук.-практик. конф. (19 квіт. 2018 р., Київ). К. НАУ, 2018. С. 136–137.*

56. Чобіток В. І., Єськова В. С. Формування фінансової стратегії на підприємстві. *Розвиток фінансів, банківської справи та страхування в Україні та світі: матеріали I Всеукр. дослідної інтернет-конф. студентів та молодих вчених (20 верес. 2018 р., Київ) К.: ЦДФБС «ФБС Груп», 2018. С. 37–38. (Особистий внесок автора: розроблено завдання фінансової стратегії підприємства).*

57. Чобіток В. І., Удовікова Л. О. Методичний інструментарій оцінки ступеня впливу ризиків на діяльність вітчизняних підприємств. *Сучасні технології в енергетиці, електромеханіці, системах управління та машинобудуванні: Матеріали Всеукр. наук.-практик. інтернет-конф. (19–21 листоп. 2018 р., Бахмут).*

Бахмут: ННППІ УПА, 2018. С. 217–218. (*Особистий внесок автора: виокремлено та розглянуто основні методи оцінки впливу ризиків на діяльність підприємств*).

58. Чобіток В. І., Чумак Л. Ф., Дем'яненко Т. І. Інноваційно-креативна система управління розвитком промислових підприємств як основа підвищення їх конкурентоспроможності. *Міжнародна транспортна інфраструктура, індустриальні центри та корпоративна логістика*: матеріали П'ятнадцятої наук.-практ. Міжнар. конф. (6–8 черв. 2019 р., Харків). Х.: УкрДУЗТ, 2019. Ч. 1. С. 45–47. (*Особистий внесок автора: розкрито сутність інноваційно-креативної системи управління розвитком промислових підприємств*).

59. Чобіток В. І., Чайка А. В. Історичні аспекти формування школи управлінської думки. *ЛІІ наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, асп. та співробітників акад.* : матеріали наук.-практ. конф. (трав.2019 р., Харків). Х.: УПА, 2019. Ч. 5. С. 12. (*Особистий внесок автора: розглянуто історичні етапи формування школи управлінської думки*).

60. Чобіток В. І. Формування системи індикативного управління підприємством. *Перспективні напрямки розвитку економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (23 серп. 2019 р., Полтава). Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 1. С. 36–37.

61. Чобіток В. І. Ефективність системи управління знаннями в аспекті інтелектуалізації. *NEW ECONOMICS – 2019*: матеріали Міжнар. наук. форуму (14–15 листоп. 2019 р. Київ). К.: НАН України, Ін-т екон. пром-сті. 2019. Т. 2; С. 222–225.

62. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Оцінка зовнішньої та внутрішньої ефективності інноваційних трансформацій в економічній освіті: *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії*: Open Forum-ІТМЕ-CRS 2019: матеріали Першого Всеукр. відкритого наук.-практ. форуму (10–13 жовт. 2019 р., Одеса) Одеса. 2019. С. 35–37. (*Особистий внесок автора: сформовано завдання підприємницької діяльності закладів вищої освіти*).

63. Давидова О. Ю., Чобіток В. І. Формування стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку Харківського регіону. *Актуальні проблеми розвитку ресторанного, готельного та туристичного бізнесу в умовах світової інтеграції: досягнення та перспективи*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 верес. 2019 р., Харків - Варна). Харків - Варна: ХДУХТ, 2019. С. 18–21. (*Особистий внесок автора: запропоновано показники соціально-економічного розвитку Харківського регіону*).

64. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Передумови розвитку процесу інтелектуалізації управління підприємствами в мінливих умовах господарювання. *Сталий розвиток – стан та перспективи*: матеріали Міжнар. наук. симпозіуму SDEV'2020 (12–15 лют. 2020 р., Львів - Славське). Львів – Славське: 2020. С. 288–290. (*Особистий внесок автора: сформовано передумови розвитку процесу інтелектуалізації управління підприємствами в мінливих умовах господарювання*).

65. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Грейдінг як інструмент підвищення рівня інтелектуалізації на підприємствах. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки*: матер. VI Всеукр. наук.-практ.

конф. (16–17 квіт. 2020 р., Дніпро). Дніпро: НМетАУ, 2020. Ч. 1. С. 152–155. *(Особистий внесок автора: сформовано переваги та недоліки системи грейдерування).*

66. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Філософський погляд ідеї холізму в управлінні підприємствами. *Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 берез. 2020 р., Київ). К.: КНУТД, 2020. С. 171–173. (Особистий внесок автора: сформовано філософський погляд ідеї холізму в управлінні підприємствами).*

67. Чобіток В. І., Черняєва А. О. Вплив інтелектуального капіталу на соціально-економічний розвиток держави та регіонів. *Фінансово-економічна інтеграція: вплив на соціально-економічний розвиток держави та регіонів: матеріали наук. круглого столу (28 квіт. 2020 р., Харків). Х.: ХТЕІ КНТЕУ, 2020. С. 40–42. (Особистий внесок автора: визначено вплив інтелектуального капіталу на соціально-економічний розвиток держави та регіонів).*

68. Чобіток В. І. Індикативне управління суб'єктами господарювання як комплексна система змішаної економіки. *LIII наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, асп. та співробітників академії: матеріали наук.-практ. конф. (трав., 2020 р., Харків). Харків: УПА, 2020. Ч. 5. С. 11.*

69. Prokhorova V.V., Chobitok V. I. Mechanism of open management as an element of holistic development of industrial enterprise. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (9–10 квіт. 2020 р., Київ). Київ: НАУ, 2020. С. 78–79. (Особистий внесок автора: розкрито сутність відкритого управління, яке формується зі змісту процесу холістичного розвитку).*

70. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Сучасні трансформації в процесі інтелектуалізації управління холістичним розвитком суб'єктів господарювання. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя: матеріали другого Міжнар. наук.-практ. WEB-форуму (25–27 берез. 2020 р., Київ-Харків). Київ-Харків: УПА, 2020. С. 249–251. (Особистий внесок автора: проаналізовано критерії глибини процесу інтелектуалізації управління холістичним розвитком суб'єктів господарювання в сучасних умовах).*

АНОТАЦІЯ

Чобіток В. І. Інтелектуалізація управління холістичним розвитком підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Український державний університет залізничного транспорту Міністерства освіти і науки України, 2020.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних і науково-практичних основ інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств у турбулентних умовах господарювання. Сформовано об'єктивні закономірності еволюційної трансформації системи управління як підґрунтя

холістичного розвитку підприємств на основі архетипіки в рамках історично-об'єктивних періодів розвитку суспільства. Розроблено концептуалізацію інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування. Запропоновано методологічні аспекти інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств на засадах процесів розвитку сциєнтизму й антисциєнтизму. Сформовано інтегрований механізм інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. Запропоновано модель прийняття ефективного управлінського рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств. Розроблено синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. Запропоновано парадигму мистецтва інтелектуалізації управління підприємством, мотиваційний механізм формування та використання колективного інтелекту в процесі забезпечення холістичного розвитку підприємств.

Ключові слова: інтелектуалізація управління, холістичний розвиток, промислові підприємства залізничного транспортного машинобудування, ризик, стратегічно-цільові комплекси, детермінантно-мотиваційна основа, інтегральний механізм, концептуалізація.

АННОТАЦІЯ

Чобиток В. И. Интеллектуализация управления холистическим развитием предприятий. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Украинский государственный университет железнодорожного транспорта Министерства образования и науки Украины, 2020.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методологических и научно-практических основ интеллектуализации управления холистическим развитием предприятий в турбулентных условиях хозяйствования. Сформированы объективные закономерности эволюционной трансформации системы управления как основа холистического развития предприятий на основе архетипики в рамках исторически объективных периодов развития общества. Разработана концептуализация интеллектуализации управления холистическим развитием промышленных предприятий железнодорожного транспортного машиностроения. Предложены методологические аспекты интеллектуализации управления холистическим развитием предприятий на основе процессов развития сциєнтизма и антисциєнтизма. Сформирован интегрированный механизм интеллектуализации управления холистическим развитием предприятий. Предложена модель принятия эффективного управленческого решения по внедрению стратегически целевых комплексов интеллектуализации управления холистическим развитием промышленных предприятий. Разработан синектический подход к интеллектуализации управления холистическим развитием предприятий. Предложены парадигма искусства интеллектуализации управления предприятием,

мотивационный механизм формирования и использования коллективного интеллекта в процессе обеспечения холистического развития предприятий.

Ключевые слова: интеллектуализация управления, холистическое развитие, промышленные предприятия железнодорожного транспортного машиностроения, риск, стратегически-целевые комплексы, детерминантно-мотивационная основа, интегральный механизм, концептуализация.

ANNOTATION

Chobitok V. I. - Intellectualization of management by holistic development of enterprises. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of Doctor of Economics in specialty 08.00.04 – economics and enterprise management (by types of economic activity) (051 – Economics). – Ukrainian State University of Railway Transport the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2020.

The purpose of the thesis work is to develop and scientifically substantiate theoretical and methodological statements, practical recommendations for ensuring the intellectualization of management of enterprise's holistic development in modern turbulent conditions under the influence of endogenous and exogenous factors.

In the process of theoretical substantiation of the subject plane of research the paradigm of art of intellectualization of management of the enterprise which is based on fundamental positions of a science of management has been offered, considering the multidimensionality and various interconnectedness of difficult system-forming elements, when revealing objective laws of their formation and development as a result of intensive production of creative knowledge (intellectualization is the leading paradigm of management).

During the research the categorical syllogism of intellectualization of management of enterprise's holistic development has been improved. It is based on the construction of system-forming theoretical induction-determined basis of use of theoretical apparatus of research through specification of essences of such concepts as "intellectualization", "enterprise management", "enterprise development", taking into account the turbulent influences of the intellectual-creative environment on scientific thought.

The study of scientific and theoretical foundations provided an opportunity to substantiate the historical and evolutionary transformation of the system of development of the management system. Objective laws of evolutionary transformation of the management system have been formed as a basis for holistic development of enterprises based on archetypes as a set of scientific views and trends within the historical and objective periods of development of society, which form the value-semantic basis.

On the basis of generalization of existing scientific researches methodological approaches to scientific knowledge have been offered as the basis of intellectualization of management of enterprise's holistic development on the ground of the processes of development of scientism and antiscentism which are based on the objective basis of

definition of essence of science as a contradictory direction of positive or negative influence on the person and society in terms of solving a number of inherent tasks.

Methods and models for assessing the level of development of industrial enterprises have been analyzed. They are based on the systematization of complex methods and models. It allows to assess the level of enterprise development reliably, and it is the basis for ensuring the effectiveness of highly organized intellectual management of enterprise's holistic development.

Based on the study, the scientific and practical approach to assessing the level of development of industrial enterprises of railway transport engineering has been improved. It consists in the formation of a comprehensive evaluation system using a set of components and their indicators, integrated assessment of the level of development for producing the effective management decisions and formation of strategic goals for improving the process of intellectualization of management of enterprise's holistic development.

The thesis work has suggested a synectic approach to intellectualization of management of enterprise's holistic development, which is based on potential alternatives for the accumulation of intellectual and innovative activity of human resources (staff) based on the use of mechanisms of cognitive dissonance of socio-psychological interaction in the processes of intellectual activity.

Complex scientific and practical aspects to localization and neutralization of risks in the process of intellectualization of management of holistic development of industrial enterprises of railway transport engineering have been developed. They are based on the statements of modern riskology and verification of complementary criteria for localization and neutralization of risks of different etymologies of origin.

As a result of the research, strategic-targeted complexes of intellectualization of management of holistic development of industrial enterprises have been developed. They are based on consolidated realization of a set of strategically-oriented directions of management, taking into account direct and indirect influence of micro- and macro-environment.

According to the results of the research, the determinant-motivational basis of formation and use of collective intelligence in the process of providing the holistic development of enterprises has been offered on the basis of the motivational mechanism of formation and use of collective intelligence in the process of providing the holistic development of enterprises.

An integrated mechanism of intellectualization of management of enterprise's holistic development has been formed. It is based on the use of a multi-agent approach in real time in a continuous flow of events, that allows the management system to respond automatically to changes in the status of orders (production of innovative and creative solutions) and resources in real time. Also, it is based on a full or partial combination of options, as a result of which the system monitors the implementation and initiates the reconfiguration in case of detecting the contradictions between the plan and the fact.

In the process of research the conceptualization of intellectualization of management of holistic development of industrial enterprises of railway transport

engineering has been developed. It is based on the integration of fundamental principles, which allows to determine the intellectually-oriented vectors of development of industrial enterprises of railway transport engineering on the basis of a holistic (comprehensive) approach to management. That is, it is a socially-oriented management of both processes and resources, which forms an effective motivational policy of enterprises with a sufficient level of efficiency at lower costs for other areas of activity.

Keywords: intellectualization of management, holistic development, industrial enterprises of railway transport engineering, risk, strategic-targeted complexes, determinant-motivational basis, integrated mechanism, conceptualization.

ЧОБИТОК ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

**ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ХОЛІСТИЧНИМ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Надруковано згідно з оригінал-макетом автора

Підписано до друку 02.11.2020 р.
Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний.
Друк на ризографі. Умовн. друк. арк. 1,83
Тираж 100 прим. Зам.№

Центр оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. А00 № 507350
61002, м. Харків, пров. Соляниківський, 4.
Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96.